

SAVJET ZA REVIZIJU PROSTORNOG PLANA CRNE GORE

Podgorica, 19.12.2022.godine

MINISTARSTVO EKOLOGIJE, PROSTORNOG PLANIRANJA I URBANIZMA

Na osnovu **Odluke o imenovanju Savjeta za reviziju Prostornog plana Crne Gore** ("Službeni list Crne Gore", br. 048/22 od 29.04.2022) i **Odluke o izmjeni odluke o imenovanju Savjeta za reviziju Prostornog plana Crne Gore** ("Službeni list Crne Gore", br. 129/22 od 25.11.2022.), Savjet daje:

MIŠLJENJE NA KORIGOVANI KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE

OPŠTI DIO:

Predmet: PROSTORNI PLAN CRNE GORE

Naručilac: VLADA CRNE GORE

Obrađivač: MINISTARSTVO EKOLOGIJE, PROSTORNOG PLANIRANJA I URBANIZMA

Rukovodilac izrade: SVETLANA JOVANOVIĆ, DIPL.PR.PLANER.

Faza: KONCEPT PLANA

Datum: decembar, 2022.god.

NALAZ

Nakon uvida u korigovane dokumente Analizu postojećeg stanja organizacije, uređenja i korišćenja prostora, Koncept Prostornog plana Crne Gore, Ocjenu realizacije u odnosu na postavljene ciljeve u PPCG 2008-2020.g., kao i Odgovore Obrađivača na mišljenje Savjeta za reviziju Prostornog plana Crne Gore, daju se slijedeća mišljenja članova Savjeta za reviziju, po redosljedu kako je to definisano Odlukom o imenovanju Savjeta za reviziju Prostornog plana Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 048/22 od 29.04.2022.) i Odlukom o izmjeni odluke o imenovanju Savjeta za reviziju Prostornog plana Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 129/22 od 25.11.2022.):

1. MIŠLJENJE – PROSTORNO PLANIRANJE, URBANIZACIJA

Obrađivač plana je prihvatio primjedbe i izvršio korekcije u skladu sa dostavljenim mišljenjem tako da plan može ići u dalju proceduru.

2. **MIŠLJENJE – GENERALNI OSVRT, ZAKONODAVSTVO, PROSTORNO PLANIRANJE, ARHITEKTURA, TEHNIČKA OBRADA**

KOMENTAR ODGOVORA NA PODNESENE PRIJEDLOGE / PRIMJEDBE

PRIRODNO-GEOGRAFSKE ODLIKE

- PRIMJEDBA 15: NE PRIHVAĆAM ODGOVOR. ONDA IPAK NAPISATI SLIKE 14 A) i B), a ne samo slika 14, jer tamo su ipak DVIJE SLIKE
- PRIMJEDBA 25: NE PRIHVAĆAM POJAŠNJENJE. TREBALO BI ONDA STAVITI OBA NAZIVA S BILJEŠKOM DA SE DRUGI NAZIV KORISTI U DRUGIM PODRUČJIMA. OVAKO IZGLEDA NEJASNO.

OCJENA PRIRODNIH USLOVA ZA RAZVOJ

- PRIMJEDBA 2: SLAŽEM SE DA TAKO STOJI U PRAVILNIKU, ALI BI TADA TREBALO SA PAR REČENICA NAVESTI DA SU TO KRITERIJI OD KOJI JE ZAPOČELA ANALIZA. OVAKO TEKST IZGLEDA KAO DA VEĆ SADRŽI PREPORUKE ZA DALJE.
- PRIMJEDBA 3: I DALJE OSTAJEM NA SVOJOJ PRIMJEDBI NA TEKST NA STR. 84. MOŽDA DODATI REČENICU DA SU NAVEDENI UVJETI OPĆENITI.
- PRIMJEDBA 4: SLAŽEM SE ALI BI BILO DOBRO DATI POJAŠNJENJE TA „DETALJNO PLANIRANJE“ MAKAR U BILEŠCI
- PRIMJEDBA 11: I DALJE SMATRAM DA TEMA „LEGALIZIRANIH OBJEKATA“ NIKAKO NE MOŽE BITI SASTAVNI DIO O ELEMENTARNIM NEPOGODAMA
- PRIMJEDBA 19: BEZ OBZIRA NA PARAFRAZIRANJE IZVORNOG TEKSTA SMATRAM DA BI BILO DOBRO IPA NAVESTI AUTIRA ILI IZVORNI TEKST I NAGLASITI DA JE OVAJ TEKST PRERAĐEN. KADA SE CITIRA TEKST BILO BI DOBRO U BILJEŠCI NAVESTI RAD I AUTORA.
- PRIMJEDBA 22: JA I DALJE VIDIM NA STR. 106 DA SE NAKON POGLAVLJA 1.2. POSEBNI CILJEVI SMANJENJA RIZIKA OD ZEMLJOTRESA, POJAVLJUJU POGLAVLJA S BROJČANIM OZNAKAMA 1.3.7, (PAR REDAKA ISPOD), PA 1.3.8. ITD. VJEROJATNO JE DOŠLO DO „KOPIRANJA“ BROJČANOG REDOSLJEDA IZ IZVORNOG TEKSTA PA JE ZATO OVDJE POČELO S 1.3.7. PROVJERITE.

STVORENI RESURSI I POTENCIJALI SA RAZVOJNIM MOGUĆNOSTIMA

- PRIMJEDBA 08: RAZUMIJEM. TAKO JE I U RH, ALI NEKAD TREBA PAZITI JER STRANE RIJEČI MOGU BITI IZ RAZLIČITIH JEZIKA PA TIME I POSTATI ISTOZNAČNICE (SINONIMI)
- PRIMJEDBA 36: NEMA ODGOVORA NA PITANJE GDJE JE „GRAFIKON 1“ JER JE NA VRHU STRANICE 250 „GRAFIKON 2“. MOŽDA SE OPET RADI O „KOPIRANJU“ BROJČANE OZNAKE KOJU JE AUTOR KORISTIO U SVOM TEKSTU PA JE NAREDBOM „COPY-PASTE“ ONA PRENEŠENA S NAREDNOM BROJČANOM OZNAKOM. PROVJERITE
- PRIMJEDBA 49: SLAŽEM SE, ALI BILO BI DOBRO IMATI PRIKAZ I ADMINISTRATIVNU PODJELU CG I PODJELU PREMA SEKTORU ŠUMARSTVA. BILO BI JASNIJA RASPROSTRANJENOST.
- PRIMJEDBA 62: OK SAMO BI BILO DOBRO TO MALO I POJASNITI NA SAMOM POČETKU TEKST

INFRASTRUKTURA

- PRIMJEDBA 14: HVALA NA PRIHVATU PROMJENE NASLOVA
- PRIMJEDBA 30: OK

PRIMJEDBA 34 POJAŠNJENJE POSTOJI U TABLICI NA VRHU STRANICE 425, ALI ONDA PRIJE SAME KRATICE „AVM“ BILO BI DOBRO STAVITI CRTICU „- AVM“. TADA JE JASNO DA SE KRATICA ODNOSI NA PRETHODNI TEKST.

PLANSKI KONCEPT RAZVOJA POLJOPRIVREDE

PRIMJEDBA 18 I DALJE STOJIM IZA SVOJE PRIMJEDBE/PRIJEDLOGA

PRIMJEDBA 22 I DALJE STOJIM IZA PRIMJEDBE. MOLIM JOŠ JEDNO POGLEDAJTE CIJELO POGLAVLJE

KARTOGRAFSKI PRIKAZI

01.	TOPOGRAFSKA KARTA –	OK
02.	ADMINISTRATIVNA PODJELA	DA LI SU NAZIVI OVA TRI PODRUČJA KORIŠTENA NA ISTI NAČIN U TEKSTU
03-01	HIPSOMETRIJSKA KARTA	OK
03-02	NAGIB TERENA	OK
03-03a	EKSPOZICIJA TERENA	POJASNITI ŠTO ZNAČE BROJEVI U ZAGRADAMA U TUMAČU ZNAKOVLJA
03-03b	EKSPOZICIJA TERENA	OK
03-04	GEOLOŠKE KARAKTERISTIKE	OK
03-05	MINERALNE SIROVINE	OK
03-06a	HIDROGEOLOŠKE KARAKTERISTIKE	OK
03-06b		DA LI OVA KARTA NEDOSTAJE
03-07	PEDOLOŠKE KARAKTERISTIKE	OK
03-08a	SEIZMOLOŠKE KARAKTERISTIKE	OK
03-08b	SEIZMOLOŠKE KARAKTERISTIKE 2	ŠTO ZNAČE POJEDINE NIJANSE BOJA I BROJČANE OZNAKE
03-09	KLIMATI	OK
03-09a-	KLIMATSKE KARAKTERISTIKE SNIJEG	ŠTO ZNAČI KRATICA NA KARTI – KMR
03-09b	KLIMATSKE KARAKTERISTIKE – T _{max}	ŠTO ZNAČI KRATICA NA KARTI – KMR
03-09c	KLIMATSKE KARAKTERISTIKE – T _{min}	ŠTO ZNAČI KRATICA NA KARTI – KMR
03-10	ŠUME	VODENE POVRŠINE u VODNE POVRŠINE
04	POSTOJEĆA MREŽA NASELJA	DA LI SU GTRANICE TRI PODRUČJA ISTE KAO I NA 02
05	NAMJENA POVRŠINA – postojeća	OK
06		NEDOSTAJE KARTOGRAFSKI PRIKAZ

07-01	SAOBRAĆAJ	NEDOSTAJU PLANIRANI MAGISTRALNI I REGIONALNI PUTEVI
07-02	ELEKTROENERGETIKA	NEJASNO ŠTO POSTOJI A ŠTO JE PLANIRANO PIŠE U NASLOVU POSTOJEĆE A ONDA PRIKAZAN ŠIROKI POJAS ZA DV 400 Kv Italija - Crna Gora
07-03	ELEKTROKOMUNIKACIJA	OK
07-04	HIDROTEHNIKA	ŠTO ZNAČI ŽUTA CRTA – OPTIKA NA KARTI I LEGENDI ZA HIDROTEHNIKU
08	ZAŠTITA PRIRODNE BAŠTINE	AKO JE RUB OKO POVRŠINE U LEGENDI TADA BI TREBAO BITI RUB OKO TE POVRŠINE I NA KARTI
08a	ZAŠTITA PRIRODNE I KULTURNE BAŠTINE MORA	PREDLAŽEM PROMJENU U NASLOVU: UMJESTO „... BAŠTINE MORA“ NAPISATI ... „BAŠTINE MORSKOG PODRUČJA“ OZNAČITI NA VELIKOJ KARTI NA ŠTO SE ODNOSI KARTA U ISJEČKU I U KOJEM JE MJERILU
09	KULTURNA BAŠTINA	POJASNITI U LEGENDI ŠTO ZNAČE KVADRATI U POJEDINIM BOJAMA TE BROJEVI U NJIMA
10	KONCEPT PROSTORNOG RAZVOJA	OK
11	NAMJENA MORA	KARTA SIGURNO NIJE U MJERILU 1:10000, KAO NI DETALJ BOKE KOTORSKE. PROMIJENITI MJERILO
12	SAOBRAĆAJ	TEŠKO RASPOZNATLJIVA GRAFIKA I BOJE ZA PLANIRANE PROMETNICE. PRESITNI SIMBOLI I OZNAKE
13	MREŽA NASELJA I FUNKCIJA	OK
14	PLANSKE ZONE I KORIDORI	OK
15	OGRANIČENJA I KONFLIKTI	POVRŠINE U LEGENDI SU OBRUBLJENE, DOK NA SAMOJ KARTI NISU! ZAŠTO?
16	STANOVNIŠTVO I NASELJA	ŠTO JE SA OPĆINAMA TUZI I GOLUBOVCI. DA LI KOD NJIH BROJ STANOVNIKA U PORSTU ILI PADU?
17	URBANIZACIJA	ŠTO ZNAČE POSTOTCI URBANIZACIJE U LEGENDI. KAKO SE DO NJIH DOŠLO?

3. MIŠLJENJE – OBLAST URBANIZAM I ARHITEKTURA I GENERALNI OSVRT

Korigovani Koncept Prostornog plana Crne Gore, može ići u dalju proceduru.

4. MIŠLJENJE – OBLAST PROSTORNO PLANIRANJE I EKOLOŠKO PLANIRANJE

Konstatujem da su u novoj verziji izvršene znatne popravke, pa je ona bolja u odnosu na ranije verzije. U delu o scenarijima popravke su kvalitetne. Opšta razvojna koncepcija je korigovana i u tome još više treba insistirati na korišćenju sopstvenih resursa (u pripremama za prijem u Uniju), a manje na značaju stranih direktnih investicija SDI. Osim toga, nemali broj drugih iskaza je preciziran, iako je još uvek ostao velik broj pojmova, koji se takoreći pomodno rabe a čija denotacija i konotacija nije dovoljno jasna („cirkularna ekonomija”, „inkluzivno” i dr). Usprkos tom, u osnovi pozitivnom stavu i podršci, ostajem pri ranijem stavu (iz avgusta ove godine) da je Koncept Plana samo **uslovno prihvatljiv**. Moje osnovne rezerve tiču se sledećeg:

- I dalje **nedostaje produbljenija ex post evaluacija** ranijih odluka, u prvom redu u delu koji se tiče kontekstualnih faktora (egzogenih i endogenih) koji su uticali na ostvarivanje-neostvarivanje ranije definisanih ciljeva. Upravo je ovo neophodno da bi se izvukle neophodne pouke o uslovima i načinu ostvarivanja novih odluka, i u tom pogledu nije dovoljno, ma i iscrpno i detaljno, navođenje ostvarivanja-neostvarivanja ranijih sektorskih ciljeva.
- I dalje nedostaje **rigorozna i sveobuhvatna evaluacija budućih ograničenja i mogućnosti (ex ante evaluacija)**. Ovde se slažem sa obrađivačima da ova problematika ima važnu institucionalno-organizacionu stranu, gde je takođe važna politička volja da se obezbedi sve što je neophodno za realizaciju postavljenih ciljeva, što, međutim, još jednom upućuje na neophodnost da se pristupi rešavanju ovog pitanja.
- Deo o **implementaciji** je i dalje bitno nedovoljan. Sm(j)ernice i preporuke nisu dovoljne da nadomeste sve ono što inače implementacijski deo treba da sadrži. Nalazim da je uputno da naručilac (Ministarstvo) dâ na uvid obrađivačima Plana već pominjanoj Studiji iz 2008. godine (za koju mi je rečeno da je na raspolaganju u Ministarstvu), da se upoznaju šta je sve potrebno uraditi u tom pogledu i kakva sve prilagođavanja i promene (zakonska, institucionalna, organizaciona, istraživačka, informatička i druga) treba preduzeti i izvršiti.¹ Tamo je navedeno i koje sve **nove strateške dokumente** treba doneti, sa odgovarajućim implementacijskim mehanizmima, upravo da bi se premostio postojeći jaz na koji je ranije ukazivano (rzv. razvojna shihofrenija). Kako još uvek nedostaje deo o **upravljanju**

¹ U ranijim komentarima kratko je bio prikazan osnovni koncept i sadržaj pomenute Studije. Ovde još jednom ponavljam na koja pitanja, uopšte uzevši, treba da dâ odgovore ukupan implementacijski instrumentarijum za ostvarivanje (novih) strateških opredeljenja, a prema standardnom obrascu: šta?; koliko?; gde?; kada?; pošto?; ko (institucije, organizacije, posebne grupe, NVO itd)?; i uz pomoć kojih ekonomskih, prostorno-ekoloških, socijalnih, regionalnih, demografskih i drugih mera instrumenata, mera i podrški (kako)? Gore navedeno može implicirati veći broj stvari, a u najrigoroznije urađenim planovima i drugim strateškim dokumentima uvek obuhvata i vremensku razradu strateških opredeljenja, manje detaljnu za prvi srednjeročni period (4 do 7 godina) i u svakom neophodnom pogledu detaljnu za prvu godinu realizacije. U najboljim primerima ovakvog pristupa, pak, obrađuje se još jedno važno pitanje, a to je kome?, tj, na koju raspodelu dobiti i koristi za razne društvene, privredne i teritorijalne grupe se računa u primeni alternativnih rešenja i izabranih implementacijskih sredstava.

zemljištem (zemljišnoj politici i sl), usprkos pokazanim namerama planskih vlasti Crne Gore da je izrade i donesu, ovaj dokument treba da bude među prioriternim.²

- Za svaku je pohvalu opredeljenje za **održivi razvoj** (OR), kao opšta orijentacija. Ali, kao što je pokazano, ova doktrina (OR), inače jedna od brojnih koje se koristi u polju strateškog razvoja, nema produktivni potencijal ako nije operacionalizovana u svim svojim osnovnim dimenzijama (prostorno-ekološkoj/envajronmentalnoj, ekonomskoj, socijalnoj itd), na način da se razradi do analitičkih/operativnih koncepcija i da se među njima postigne nekakva ravnoteža („trejd-of“ i sl). Bez toga, koncept održivog razvoja ostaje **puka profesionalna i politička mantra**. Razumeo sam da i obrađivački tim insistira na operacionalizaciji opšte koncepcije održivog razvoja, pa računam da će do donošenja Plana biti moguće realizovati barem deo tog, inače složenog profesionalnog i političkog posla.
- Saglasan sam sa **mišljenjem obrađivača da je ovde još uvek reč o Konceptu Plana, a ne o Nacrtu Plana**, pa stoga verujem da je ostalo dovoljno vremena da se postojeći Koncept poboljša tokom naredne rasprave i izrade Nacrta. Takođe, saglasan sam sa obrađivačima da pri tom treba iskoristiti i tekuće izm(j)ene zakona i drugih propisa u ovoj oblasti. Već sam sugerisao predstavnicima Ministarstva da je svakako uputno da se obrađivački tim i članovi Sav(j)eta jednom ili dva puta sastanu „uživo“, jer mi moje višedecenijsko iskustvo u radu na velikom broju planova i drugih strateških dokumenata (kao istraživača, obrađivača, komentatora, recenzenta, učesnika u političkom odlučivanju itd) pokazuje da to ume biti za sve aktere najkorisniji način da se postigne što bolje međusobno razumevanje, odnosno da se dođe do što boljeg konačnog rezultata. Verujem da će i rukovodioci Ministarstva podržati ovakav moj predlog. Mimo toga, ja sam uvek na raspolaganju stručnom timu za neposrednu komunikaciju i saradnju.

5. MIŠLJENJE – OBLAST EKONOMIJA, EKONOMSKO-TRŽIŠNA PROJEKCIJA, DEMOGRAFIJA I ZEMLJIŠNA POLITIKA

Potrebno je istaći veliku uveznu zavisnost crnogorske ekonomije;

Naglasiti potrebu za postizanjem ravnomjernijeg socio-ekonomskog razvoja svih jedinica lokalne samouprave i regiona (sa indikatorima koji bi se mogli pratiti), što je uostalom jedan od ključnih ciljeva državne politike regionalnog razvoja;

U dijelu "**Koncept makroekonomskog razvoja**" navedeno je da su "ključni generatori rasta u prethodnih deceniju i po bili građevinarstvo, industrija i turizam".

U dijelu "posebni ciljevi", str.84, smatram da je potrebno dodati "industrija", među oblasti na koje mora biti bazirana ukupna ekonomska politika, sa naglaskom na diversifikaciju proizvodnje, proizvode sa višim stepenom prerade i privlačenje SDI u ovoj oblasti. Opšti ciljevi i posebni ciljevi u oblastima poljoprivreda, turizam i energetika su dobro postavljeni.

U skladu sa time, kroz posebne ciljeve razvoja industrije, dati smjernice i prostorne pretpostavke za razvoj privrednih i industrijskih zona, te tehnoloških parkova, kao mogućeg pokretača lokalnog

² Ovde je takođe od značaja što je obrađivački (stručni) tim već zatražio odgovarajuću studiju implementacije od nadležnog Ministarstva, pa ostaje da Ministarstvo što pre definiše njen sadržaj i naruči njenu izradu.

ekonomskog razvoja, a posledično pozitivnih demografskih kretanja, jačanja ljudskih resursa i zapošljavanja. Ovo smatram da je naročito važno za opštine sa velikim demografskim potencijalom, a manjim potencijalom za razvoj turizma kao noseće privredne grane. Ukazati na potrebu podrške domaćoj proizvodnji jačanja prerađivačke industrije, stvaranja nove vrijednosti kao ključa za smanjenje spoljnotrgovinskog deficita, rasta izvoza i smanjanja uvoza, ne samo kroz oblast turizma, već i "pravog izvoza" na strana tržišta.

Važno se osvrnuti na oblast **Demografija**, jer bez jasnih smjernica u pravcu oživljavanja realne ekonomije, ne može biti govora o "redistributivnoj demografskoj politici" i scenariju održivog razvoja u oblasti demografije (strana 29).

Među smjericama za razvoj privrednih i industrijskih zona svakako zabraniti njihovo formiranje na pojloprivrednom zemljištu.

U oblasti **zemljišne politike** potrebno je sprovesti korjenitu reformu cjelokupnog sistema upravljanja prostorom, počev od sistema obračuna naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta i njegove tržišne međuzavisnosti sa porezom na nepokretnosti i budućom gradskom rentom.

Važeći sistem obračuna naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta se, paradoksalno, vrši na način što je ta naknada najveća u zonama najbolje komunalne opremljenosti (centri grada), a najmanja u perifernim zonama bez gotovo bilo kakve komunalne opremljenosti. Jasno je da se kroz naknadu ubira gradska renta, dok su realni troškovi komunalnog opremanja stavljeni u drugi plan.

Realni obračun stvarnih troškova komunalnog opremanja, mogao bi, uz prostorno planiranje, biti pravi instrument za ograničavanje širenja stambene izgradnje van naselja, dok bi gradska renta trebalo da obezbijedi sredstva za sanaciju urbanih zona i već formiranih građevinskih područja.

Destimulativnom poreskom politikom i većim stopama tretirati prenamjenu poljoprivrednog u građevinsko zemljište, a bilo bi veoma korisno zbrojati površine prenamjenjenih poljoprivrednih površina u protekle tri decenije. Ova destimulativna poreska politika je veoma važna, jer do sada prenamjena zemljišta u građevinsko nije koštala ništa, a obavezivala je lokalne samouprave da komunalno opremaju novo građevinsko zemljište gdje je često trošak komunalnog opremanja bio znatno veći od obračunate naknade za to opremanje.

6. **MIŠLJENJE – OBLAST ELEKTROENERGETSKA INFRASTRUKTURA**

Shodno svojoj užoj stručnoj oblasti, izvršio sam reviziju dostavljene dokumentacije u dijelu Elektroenergetske infrastrukture.

Pregledom dostavljene dokumentacije utvrdio sam da je autorski tim postupio po sugestijama navedenim u Mišljenju od 11.07.2022 godine, i korigovao dokumentaciju u skladu sa istim. Nemam dodatnih primjedbi na dostavljenu dokumentaciju.

Zaključak: Na osnovu prethodno izloženog konstatujem da je Koncept prostornog plana Crne Gore do 2040. godine urađen u skladu sa odredbama Pravilnika o metodologiji izrade planskog dokumenta i bližem načinu organizacije prethodnog učešća javnosti ("Službeni list Crne Gore", br. 088/17 od 26.12.2017), i smatram da u dijelu elektroenergetske infrastrukture predstavlja kvalitetnu osnovu za izradu Nacrta prostornog plana.

Uz uvažavanje primjedbi drugih članova Savjeta za reviziju predlažem da se Koncept plana usvoji i uputi u dalju proceduru.

7. MIŠLJENJE – TELEKOMUNIKACIONA INFRASTRUKTURA

Dokumentacija Korigovanog Koncepta Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine (u daljem tekstu: Koncept) dostavljena je u sledećem obimu:

1. Ocjena realizacije u odnosu na postavljene ciljeve iz PPCG do 2020. g.
2. Analiza postojećeg stanja
3. Koncept plana
4. Odgovori na Mišljenje Savjeta za reviziju

sa pratećom grafičkom dokumentacijom.

Po svojoj sadržini, dostavljeni Koncept je u skladu sa čl. 4. Pravilnika o metodologiji izrade planskog dokumenta i bližem načinu organizacije prethodnog učešća javnosti ("Službeni list Crne Gore", br. 088/17 od 26.12.2017).

Uvidom u pomenutu dokumentaciju, konstatujem da je Obrađivač postupio u skladu sa mišljenjem Revidenta od 14. 07. 2022. godine, te da je Korigovani Koncept Prostornog plana Crne Gore do 2040 godine urađen u skladu sa odredbama Pravilnika o metodologiji izrade planskog dokumenta i bližem načinu organizacije prethodnog učešća javnosti ("Službeni list Crne Gore", br. 088/17 od 26.12.2017), i shodno tome, smatram da Koncept plana treba **prihvatiti**.

8. MIŠLJENJE– OBLAST PLANIRANJE PREDJELA I PEJZAŽNA ARHITEKTURA

M I Š L J E N J E

o

Konceptu Prostornog plana Crne Gore do 2040

5. OPŠTE KONSTATACIJE

(usklađenost prostornog plana sa relevantnim zakonskim, planskim i razvojnim dokumentima*)

5.1. Usklađenost sa Zakonom o planiranju prostora i izgradnji objekata ("Sl. list CG", br. 64/2017, 44/2018, 63/2018, 11/2019 - ispr. i 82/2020)	Usklađen
5.2. Usklađenost sa Odlukom o izradi plana (navesti tačan naziv odluke o izradi plana i broj sl. glasnika u kojem je objavljena)	Usklađen
5.3. Usklađenost sa Pravilnikom o metodologiji izrade planskog dokumenta i bližem načinu organizacije prethodnog učešća javnosti ("Službeni list Crne Gore", br. 088/17 od 26.12.2017)	Usklađen
5.4. Usklađenost sa planskim dokumentima šireg područja	

5.5. Usklađenost sa drugim zakonima i podzakonskim aktima	
5.6. Usklađenost sa drugim razvojnim dokumentima (strategije i sl)	Usklađen s Evropskom konvencijom o predjelu
5.7. Generalne konstatacije	
* NAPOMENA: - usklađenost se ocenjuje u načelu sa USKLAĐEN, NEUSKLAĐEN ILI DJELIMIČNO USKLAĐEN - u slučaju neusklađenosti obavezno se navode brojevi članova zakona, podzakonskih akata i drugih propisa, odnosno poglavlja i potpoglavlja - u slučaju delimične usklađenosti obavezno navesti obrazloženje ne duže od 750 karaktera	
6. PRIMJEDBE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE	
6.1. Primjedbe na tekstualni dio prostornog plana (po poglavljima/djelovima plana)*	
* NAPOMENA: Primjedbe je poželjno formulisati amandmanski (navesti broj strane/pasusa/tabele/grafikona/fusnote i sl)	
6.2. Primjedbe na grafički dio prostornog plana (po referalnim/tematskim kartama)	
7. SUGESTIJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE	
7.1. Sugestije na tekstualni dio prostornog plana	
7.2. Sugestije na grafički deo prostornog plana	
7.2.1.	
8. ZAKLJUČAK	
Daje se pozitivno/negativno mišljenje člana komisije na prostorni plan	<p>Obrazloženje POZITIVNOG MIŠLJENJA</p> <p>Predioni aspekt u Konceptu plana je usklađen s principima Evropske konvencije o predjelu. Teritorija Države Crne Gore je posmatrana holistički tako da se problematizuju svi tipovi predjela: urbani, ruralni i bliski prirodi. Predložene su mjere zaštite, planiranja i uređenja svih tipova predjela. Iako ne postoji tradicija praćenja transformacije strukture predjela smatram da bi, pored predloženih, u sistemu indikatora ostvarivanja ciljeva planiranog prostornog razvoja Države Crne Gore, trebalo planirati uspostavljanje sistema prostornih pokazatelja promjena kvaliteta predjela (diverzitet, koherentnost, kompleksnost i otvorenost) koji su suklađeni sa European Communities on Landscape Indicators (<i>Eurostat 1998</i>).</p> <p>Želim da čestitam autorima poglavlja Predio na profesionalnom i savremenom pristupu problematici zaštite, planiranja i uređenja predjela u Konceptu Prostornog plana Crne Gore.</p>

<p>U_Beogradu, 15 .decembra 2022. god.</p>	<p>M.P.</p>	<p style="text-align: right;">ČLAN KOMISIJE</p> <p style="text-align: right;">(potpis i pečat IKS)</p>
--	-------------	---

9. **MIŠLJENJE – OBLAST BIOLOGIJA (EKOLOGIJA) I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE**

U konceptu PPCG sadržana su sva neophodna poglavlja iz ovih oblasti sa razrađenim tekstualnim dijelom koji ih obrađuje u detaljima.

10. **MIŠLJENJE – OBLAST TURIZAM**

I.1. BAZNA STUDIJA TURIZMA ZA PP CG IZ 2018.

Glavni ekspert prof. dr Rade Ratković, saradnici Dragica Zečević, spec.sci. i Milica Vulević, spec.sci., radni tim Ministarstva: Marina Izgarević, dipl.ing.el., Vojislavka Đurđić, dipl.pros.plan., Ana Jovetić, dipl.pros.plan., i Ivan Nedović, dipl.ing.saob., konsultant prof.dr Ivo Armenko, revident prof.dr Ivo Županović, Budva, decembra 2018.

O Baznoj studiji turizma, koja treba da predstavlja osnovu za planiranje prostornog razvoja turizma u PP CG, daje se sledeće mišljenje:

Mišljenje: Najveći deo Studije (50 od 78 strana) posvećen je izvodima iz strateške i planske dokumentacije, koja većim delom nije relevantna za PP CG (uglavnom nevažeća);

Odgovor: Bazna studija nije predmet ugovora o izradi PPCG. Ona je ugovorena, urađena i revidovana 2018 godine. Napominje se da je donešena i nova Strategija razvoja turizma do 2025 godine. Analiza postojećeg stanja je urađena na osnovu svih raspoloživih strateških dokumenta, uključujući i dio analize i projekcija razvoja turizma iz Prostornog plana posebne namjene za Obalno područje Crne Gore. Analiza stanja i Koncept plana će se dopuniti u skladu sa svim korisnim predlozima i sugestijama, koje je u ovoj fazi izrade plana moguće prihvatiti, uz napomenu da se u PPCG u Konceptu plana, na osnovu raspoloživih podataka, studija i ekspertskog znanja predlaže strateški okvir razvoja turizma.

Mišljenje: od prikazanih analiza i ocena brojnih strateških dokumenata, za PP CG su pretežno relevantni samo: Strategija razvoja turizma do 2020. (Inovirani master plan) iz 2008., Program razvoja planinskog turizma CG do 2020. iz 2005., Regionalna turistička strategija Bjelasice i Komova, iz 2005. i Tržišno pozicioniranje, sadržaj i finansijski efekti nautičkog turizma CG, iz 2005.; nisu interpretirane sledeće relevantne strategije: Program integralnog upravljanja obalnim područjem CG (CAMP), iz 2012. i 2013., Nacionalna strategija integralnog upravljanja obalnim područjem CG do 2030. (prema rezultatima CAMP-a) i Strategija razvoja golfa u CG do 2030.;

Odgovor: Primjedba se odnosi na Baznu studiju.

Mišljenje: od prikazanih analiza i ocena planskih dokumenata, za PP CG su relevantni samo: Prostorni plan posebne namene Bjelasice i Komova, iz 2011., Prostorni plan posebne namene Durmitorskog područja, iz 2016. i Prostorni plan posebne namene Nacionalnog parka Skadarsko jezero, iz 2018.; nisu tretirani sledeći relevantni planovi: Prostorni plan Crne Gore do 2020., iz 2008. i Implementacija PP CG iz 2008. (ako je doneta), Prostorni plan posebne namene obalnog područja CG do 2030., iz 2018. i prostorni planovi posebne namene za NP Lovćen, NP Biogradska gora i druga zaštićena prirodna dobra;

Odgovor: Primjedba se odnosi na Baznu studiju.

Mišljenje: u neprikazanom Planu posebne namene obalnog područja CG iz 2018. obuhvaćene su površine šest primorskih opština (opštine Herceg Novi, Kotor i Tivat u okviru Boke Kotorske, opština Budva - kao Budvansko - petrovačko primorje i opštine Bar i Ulcinj u okviru Barsko - ulcinjskog primorja sa Rumijom, zaleđem Skadarskog jezera, Šaškim jezerom i dr.), ali su neopravdano (po Zakonu) isključene teritorije nacionalnih parkova Lovćen i Skadarsko jezero, kao i Cetinje, koje zajedno sa ovim nacionalnim parkovima, funkcijski treba da pripada Primorskom regionu; plan obalnog područja ozbiljno se sukobio sa interesima spontanog, neplanskog razvoja primorskog pojasa, koji se nastavlja; u planu obalnog područja su, između ostalog, utvrđeni: režimi korišćenja i zaštite prostora u obalnim odmacima od 100 i 1.000 m, prostorni raspored tri dominantna tipa turističkog smeštaja, diferencijacija turističkih zona u odnosu na zaštitu prirodne i kulturne baštine i dr.;

Odgovor: PPPN za obalno područje Crne Gore je rađen prema Programskom zadatku i Odluci o izradi plana koja sadrži i granice planskog dokumenta. Prema definisanim granicama i obuhvatu tog plana, isključene su zone Nacionalnih parkova, jer one imaju Prostorni plan posebne namjene za njihovu teritoriju. Stoji činjenica da dio Nacionalnih parkova Lovćen i Skadarsko jezero nalaze između Primorskog i Središnjeg regiona, ali funkcionalno pripadaju i jednom i drugom regionu.

U PPCG će se svakako tretirati na nivou ukupnog razvoja turizma u državi.

Mišljenja: u Studiji je razvoj turizma tretiran dominantno sa funkcijsko-ekonomskog aspekta, bez dovoljno sagledavanja prostornih i drugih aspekata;

Studija je zasnovana pretežno na podacima iz 2011. godine, sa najaktuelnijim podacima iz 2016. godine;

Umesto kritične ocene i novih originalnih stavova, Studija najvećim delom citira Strategiju razvoja turizma CG do 2020. - Inovirani master plan iz 2008., čija su opšta opredeljenja o razvoju turizma prihvatljiva za CG kao i za brojne druge primorske zemlje, ali nedostaje specificiranje tih opredeljenja za konkretne prostorne, ekonomske, socijalne, kulturne i ekološke uslove u CG, koje strani obrađivači nedovoljno poznaju; posebno su malo poznati prostorni uslovi i resursi Severnog regiona, gde su strani obrađivači različito procenjivali turističke potencijale planinskog turizma (po Master planu CG iz 2001. planinska skijališta su procenjena u regionalnom, a ne u evropskom i internacionalnom rangu, po Inoviranom master planu iz 2008. preteran je cilj da CG treba da postane vodeća zemlja Sredozemlja u planinskom turizmu i turizmu u prirodi, a po Regionalnoj turističkoj strategiji Bjelasice i Komova iz 2005. obrađivači obeshrabuju razvoj planinskog turizma CG zbog velikih ulaganja u turističku infrastrukturu i planinske centre, nedovoljnog tržišnog

potencijala, ekoloških rizika i dr.), ali su svi bili rezervisani prema bržem razvoju planinskog turizma CG, predviđajući u planskim periodima vrlo skromne kapacitete i zanemarujući mogućnosti integrisanja primorskog i planinskog turizma (sa resursima na relativno bliskom rastojanju, uz uslov razvijenog saobraćaja);

Odgovor: Primjedba se odnosi na Baznu studiju turizma.

Mišljenje: za razliku od pretežno prekoračenog kapaciteta prostora obalnog pojasa Primorskog regiona, kapacitet planinskih prostora u Severnom regionu je nedovoljno poznat, jer se obrađivači dosadašnjih strategija i planova za ovaj region nisu upuštali u njegovu detaljniju prostornu analizu, već je kapacitet utvrđivan pretežno paušalnim procenama i uz veliku rezervu; pravi teritorijalni balans razvoja turizma i ukupnog razvoja CG nije moguć bez egzaktnije valorizacije graničnog, integralnog kapaciteta prostora države (fizičkog, ekonomskog, ekološkog i dr.); korišćenje ovog kapaciteta treba ostvarivati etapno, na osnovu kontinualnog planiranja u dugoročnim (20 godina) i srednjoročnim (5 godina) periodima, uz preispitivanje i replaniranje rešenja nakon svakog planskog ciklusa, u skladu sa pristupom koji prevladuje u savremenim metodologijama planiranja prostornog razvoja;

Odgovor: Prihvata se stav, ali se odnosi na Baznu studiju.

Mišljenja: vizija, misija i ciljevi razvoja turizma CG preuzeti su iz Strategije razvoja turizma CG - Inoviranog master plana do 2020., koji su, bez izmene, preimenovani za period do 2030., bez pominjanja vremenskog horizonta PP CG do 2040.;

U projekciji smeštajnih kapaciteta Primorskog regiona do 2030. preuzeti su kapaciteti iz Inoviranog master plana do 2020. (za hotele, kampove, privatne sobe i ostalo), uz opravdano dodavanje kapaciteta u apartmanima (kućama i stanovima za odmor) sa procenjenih 200.000 ležaja; u projekciji smeštajnih kapaciteta Severnog i Središnjog regiona do 2030. preuzeti su kapaciteti iz Inoviranog master plana do 2020. (za hotele, apartmane, privatne sobe, katune i kampove); za vremenski horizont PP CG do 2040. nije data projekcija smeštajnih kapaciteta;

Iako je po konceptu Inoviranog master plana predviđeno da u CG, radi ravnomernijeg korišćenja resursa, treba pokrenuti intenzivniji razvoj turizma u Središnjem i posebno u Severnom regionu, taj razvoj je projektovan tako da se do 2020. ostvari sa više od 90% (oko 93%) u Primorskom regionu, a sa manje od 10% (oko 7%) u druga dva regiona; prema Studiji, taj odnos je još više pogoršan, jer je po projekciji do 2030. učešće Primorskog regiona povećano na oko 96%, a učešće druga dva regiona smanjeno na oko 4%, što je neprihvatljivo za razvoj turizma CG u tom periodu; po preuzetoj projekciji iz Inoviranog master plana turizma, ukupan broj ležaja Severnog regiona od 16.650 ležaja predstavlja samo 3,3% od ukupno planiranih ležaja u CG, što ukazuje na dalje obezvređivanje planinskog turizma;

Od 8 turističkih klastera preuzetih iz Inoviranog master plana turizma CG, mogu biti prihvatljivi: Boka Kotorska - Luštica u Primorskom regionu; Bjelasica - Komovi - Prokletije - Plav i Durmitor - Žabljak - Sinjajevina - Plužine - Šavnik u Severnom regionu;

Klaster Skadarsko jezero - Cetinje je prihvatljiv, ali je u funkcijskom pogledu pre u sastavu Primorskog nego Središnjog regiona, s obzirom na fizičku blizinu i direktnu komplementarnost razvijenom i afirmisanom primorskom turističkom kompleksu;

Poseban klaster Ulcinj formiran je u Inoviranom master planu zbog precenjenog kapaciteta Velike plaže i Ade Bojane za posetioce i izgradnju turističkog smeštaja, dominantno po ekonomskim kriterijumima, uz nedovoljno uvažavanje ostalih kriterijuma (velike peščane plaže i prostori za izgradnju, ali otvoreno i plitko more sa zamućenom vodom, vetrom i talasima, ukupno sa više ograničenja nego pogodnosti) sa predviđenom celogodišnjom ponudom koja nije obrazložena; zato je realnije da se Ulcinj priključi klasteru Budva - Bar u okviru jedinstvenog klastera Budva - Bar - Ulcinj;

Zbog relativno malog prostranstva Crne Gore, bilo bi još realnije da se turistički klasteri izjednače sa regionima CG - Primorskim, Središnjim i Planinskim;

Klasteri 7 i 8, preuzeti iz Inoviranog master plana, kao pojasevi povezivanja Primorja sa Durmitorskim područjem, odnosno sa Bjelasicom i Komovima preko panoramskih puteva i staza, nisu prihvatljivi, jer se ovde radi o dominantnim tranzitnim/turing pravcima povezivanja Primorskog i Planinskog regiona preko Središnjog regiona, koji nemaju karakter turističkih klastera ni destinacija;

Pored navedenih veznih pojaseva Primorja sa glavnim planinskim klasterima, predviđene su i vezne zone 1. Skadarsko jezero - Podgorica - Danilovgrad - Nikšić, 2. na području Cetinja i 3. potencijalna zona Risan - Grahovo - Nikšić - Žabljak, koje za turizam takođe predstavljaju značajne tranzicione/turing pravce (uz druge nenaznačene moguće pravce od i ka okruženju CG);

Ni u Inoviranom master planu turizma ni u Studiji nije objašnjeno kako je procenjen ukupan kapacitet turističkog prostora u Središnjem i posebno u Severnom regionu;

planirane zone planinskog turizma su po veličini i značaju nesrazmerne, jer su u zonu 1. Visoke planine svrstani klaster 5. Bjelasica, Komovi i Prokletije, kao i klaster 6. Durmitor i Sinjajevina, a u zonu 2. Kapetansko jezero, u zonu 3. Čehotina i Ljuboviđa i u zonu 5. Primorske planine;

Na Bjelasici, Komovima i Crnogorskim Prokletijama ne vrednuje se alpsko i nordijsko skijanje kao glavni potencijal zimske ponude (bez kapaciteta čak i za aktiviranu Bjelasicu), a dati kapaciteti na Durmitoru nisu obrazloženi;

Kao ograničenja za razvoj turizma ne pominju se režimi zaštite nacionalnih parkova Skadarsko jezero, Lovćen, Durmitor, Biogradska gora i Prokletije, kao i drugih zaštićenih prirodnih dobara;

U Primorskom regionu nije obrazloženo kako će se ostvariti transformacija nekomercijalnih komplementarnih sadržaja smeštaja (sekundarnog stanovanja i dr.) u komercijalne osnovne i komplementarne sadržaje, kako za 2,5 puta smanjiti broj ležaja u privatnim sobama i gde smestiti novoplanirane hotele;

Ocena stvarnog obima i strukture smeštajnih kapaciteta (velikim delom neregistrovanih, pretežno u kategoriji komplementarnih, najviše u sekundarnom stanovanju) i ocena stanja smeštajnih objekata su prihvatljivi;

U prilogu o putnoj infrastrukturi u funkciji turizma nisu naznačeni svi putevi od značaja za povezivanje turističkih klastera Primorskog regiona sa planinskim klasterima Severnog regiona; neprihvatljiva je sugestija da se zaustavi izgradnja puteva pored Skadarskog jezera (može biti opravdana samo u slučaju dela trase autoputa Bar - Boljare); nije pomenuta potreba uvođenja javnog putničkog saobraćaja kao solucije rešenja saobraćajnih gužvi u sezoni;

Od nekoliko projekcija marina preuzetih iz važećih i nevažećih strateških i planskih dokumenata, nije jasno za koju se Studija opredjeljuje;

Nije pomenuta potreba uvođenja plovnog saobraćaja na Skadarskom jezeru od značaja za turizam;

U Studiji nisu utvrđeni ni rangirani planski činioci prostornog razvoja turizma na teritoriji CG - turističke destinacije (primorske, dolinske i planinske), turistički centri i mesta kao i tranzitni/turing pravci (drumski i plovni);

Studija ne sadrži potrebne elemente implementacije planskih rešenja, u pogledu prioriteta za realizaciju u srednjoročnim periodima, kao i u pogledu sredstava, mera i subjekata realizacije;

Karta turizma u Studiji urađena je kao turistički prospekt, te nije dovoljno upotrebljiva kao tematski grafički prilog PP CG.

Odgovor: Sve primjedbe se odnose na ranije ugovorenu, urađenu, revidiranu i usvojenu Baznu studiju, prije ugovaranja izrade PPCG do 2020 godine.

Zaključak mišljenja: Studija predstavlja samo delimičnu, nedovoljnu osnovu za tretman turizma u PP CG. Da bi mogla da predstavlja kompletnu osnovu za planiranje prostornog razvoja turizma u Nacrtu PP CG, bazna studija turizma bi trebalo da se reviduje i dopuni, sa novim originalnim rešenjima za planski period do 2040., na osnovu aktuelnih podataka i po mogućstvu terenskih istraživanja (posebno u Severnom regionu CG), uz obavezno učešće prostornih planera i inženjera koji poznaju problematiku planiranja prostornog razvoja turizma.

Odgovor: Revizija, Inoviranje i dopuna Bazne studije od prije četiri godine nije u nadležnosti tima za izradu PPCG, već resornog Ministarstva. Stručni tim se u radu ne može u potpunosti osloniti na tu studiju, već analizira sve ostale raspoložive dokumente, strategije, studije i planove i predlaže strateški razvoj turizma. Obezbjedivanje dodatnih detaljnih analiza zahtjeva dodatni rad koji bi bio predmet nekog posebnog ugovora. Ukoliko se ocjeni da raspoloživi podaci nisu dovoljni za strateška opredjeljenja razvoja turizma, član Savjeta za reviziju plana zajedno sa članovima tima može razmotriti i predložiti Ministarstvu da se obezbjede dodatni podaci, studija, ekspertiza i sl.

Napomena: U međuvremenu je dobijen detaljan Izvještaj autora Master plana koji bi postao zvaničnim ako ga verifikuje nadležno Ministarstvo. Tu bi se mogli naći elementi za adekvatne odgovore na pojedinačne primjedbe revidenata. Osim toga, Vlada je 28.04.2022. g. donijela dokument Strategija razvoja turizma Crne Gore 2022-2025. godine, u kojoj su data strateška usmjerenja za dalji srednoročni razvoj turizma u Crnoj Gori. Strategija detaljno daje analizu u 13 tačaka (situaciona analiza, uticaj pandemije, SWOT analiza, PESTLE analiza, analiza partnerstava, analiza konkurentnih tržišta, prioriteta tržišta, drvo problema, vizija, misija, kredo, savremeni pravci razvoja turizma, ciljevi razvoja turizma, drvo rješenja, strateški i operativni ciljevi, akcioni plan).

Na osnovu navedenih dokumenata, u Nacrtu plana se može dopuniti dio koji se odnosi na analizu i ocjenu stanja, uključujući i bliže definisanje razvojnih ciljeva, prostornu provjeru i inkorporaciju elemenata u turističku strategiju i projekciju razvoja u PPCG do 2040. godine.

Zaključni stav revidenta: Uobičajena i logična metodologija prostornog planiranja, posebno državnih i drugih većih celina, podrazumeva da se plan zasniva na sektorskim baznim studijama, u kojima kompletan, kompetentan tim obrađivača vrši analizu postojećeg funkcijskog i fizičkog stanja, zakonske regulative i važeće planske dokumentacije, uz korišćenje postojećih i istraživanje nepostojećih podataka, na osnovu čega formira prilog funkcijskog i prostornog razvoja sektora za Koncept plana, kao i kompletan prilog za Nacrt plana (ciljevi, planska rešenja i implementacija). Sintezni tim za izradu plana od sektorskih baznih studija formira elaborate Analiza i ocena stanja, Koncept plana i Nacrt plana, uz međusobno usklađivanje sektorskih priloga iz baznih studija, čiji rukovodioci izrade učestvuju u tom sinteznom timu. Nositelj izrade PP CG obezbedio je izradu 21 bazne studije, a u izradu plana uključena su samo 4 rukovodioca izrade tih studija i 9 saradnika na 6 baznih studija. Odnosno izrazita većina obrađivača sektorskih priloga je promenjena, što znači da su samo 3 sektorske bazne studije predstavljale priloge za Analizu i ocenu stanja i Koncept plana, a sve ostale manje ili više korišćenu dokumentaciju za izradu novih sektorskih priloga, što je slučaj i sa Baznom studijom turizma.

U situaciji kada Baznu studiju turizma radi jedan tim obrađivača, a prilog za Analizu stanja, Koncept i Nacrt plana drugi tim obrađivača (u koji je uključen rukovodilac Bazne studije i u kome nije naznačen rukovodilac tima), ovaj drugi tim obrađivača formalno nije odgovoran za kvalitet Bazne studije (izuzev uključenog rukovodioca izrade bazne studije) niti za njenu reviziju, inoviranje i dopunu. Novi tim obrađivača u odgovoru kaže da je priloge za Analizu stanja i Koncept plana radio na osnovu raspoložive dokumentacije i podataka, uključujući delom i Baznu studiju, bez novih istraživanja o stanju i potencijalima turizma CG koja nisu ugovorena. Tačno je da za Koncept plana kao strateški dokument nova istraživanja nisu preko potrebna, ali su za razvoj turizma u Nacrtu plana neophodna. Za čuđenje je jedino što je novi tim obrađivača nedovoljno profesionalno prihvatio da na PP CG radi samo na osnovu evidentno nedovoljnih ulaza, koji se ne kompletiraju dodatnim istraživanjima.

U tom smislu predlažem sledeće: 1) da se u Analizi stanja i Konceptu plana naznači šta je preuzeto iz Bazne studije turizma i šta treba dopuniti istraživanjem za potrebe Nacrta plana; 2) da se u Analizi stanja, uz tabelu 4.50 registrovanih i procenjenih ležaja 2018. iz Bazne studije turizma, doda da će kompletni podaci o stanju ležaja biti dati u Nacrtu plana nakon dodatnih istraživanja i da se kod ostalih tabela naznači da li se radi o registrovanim ili procenjenim pokazateljima; 3) da se za potrebe Nacrta plana odmah ugovori izrada Ekspertize o postojećim i mogućim kapacitetima turističkih prostora CG u broju korisnika, o ukupnom broju postojećih turističkih ležaja, o realnijoj projekciji turističkog smeštaja i prometa, kao i o detaljnijim prostornim rešenjima razvoja turizma.

Ako se ovi predlozi ne ostvare, posebno u pogledu tretmana turističkih kapaciteta, kako u Konceptu plana, tako i u Nacrtu plana ne samo da se neće doći do realne slike stanja turizma, već će se maskirati postojeći i budući uticaj turizma na ukupni razvoj CG (u pogledu prihoda od turizma, utaje poreza, rešenja saobraćaja, vodosnabdevanja, kanalizacije, eliminisanja otpada, energetike, ugrožavanja životne sredine, prirodne i kulturne baštine i dr.). U tom slučaju, nerealne podatke o stanju i na njemu zasnovanoj projekciji turističkih ležaja i prometa bolje je ne prikazivati čak ni u Nacrtu plana, dok se ne ostvari kvalifikovana osnova za to (ako ne u Ekspertizi, ono u predstojećem Popisu i drugim dokumentima i istraživanjima, na osnovu kojih bi se izvršila revizija ovog PP CG tokom njegovog sprovođenja).

I.2. ANALIZA I OCENA STANJA ZA PP CG - TURIZAM

O Analizi i oceni stanja turizma, kao polaznoj osnovi za planiranje prostornog razvoja turizma u Konceptu i Nacrtu PP CG, daje se sledeće mišljenje:

Mišljenje: prema Pravilniku o metodologiji izrade planskog dokumenta i bližem načinu organizacije prethodnog učešća javnosti, elaborat Analiza stanja i ocena mogućnosti daljeg razvoja radi se na osnovu prikupljenih podataka, uslova i Baznih studija i obuhvata: pregled problema, ograničenja i potencijala planskog područja, kao i ocenu iskazanih zahteva i potreba zainteresovane javnosti i organa za tehničke uslove; ova ocena nije tretirana u poglavlju o turizmu;

Odgovor: Analiza stanja je urađena na osnovu prikupljenih podataka, bazne studije i važećih strateških i studijskih i planskih dokumenata u Crnoj Gori.

Iskazani zahtjevi se odnose na prve stavove institucija na početku izrade plana, što je uzeto u obzir, a u toku Prethodnog učešća javnosti koje će se organizovati, dobiće se dodatni predlozi i zahtjevi, koji će se razmatrati pri radu na Nacrtu plana.

U prethodnom periodu su održane u Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma prezentacije na temu razvoja turizma. Na prezentacijama su učestvovali i predstavnici Ministarstva turizma. Upravo u tom periodu je pripremana i Strategija razvoja turizma do 2025.g. i vršene su konsultacije između timova. Predstavnici Ministarstva turizma nisu imali primjedbe na strateške stavove koji su iznijeti u Konceptu plana. Svakako će se u Nacrtu plana određene planske projekcije u svim oblastima dopuniti na osnovu stavova i mišljenja, kako savjeta za izradu plana, tako i nadležnih institucija.

Stav revidenta: Ocena iskazanih zahteva i potreba zainteresovane javnosti i organa za tehničke uslove u oblasti turizma prikazanih u poglavlju 10. Analize i ocene stanja nije tretirana u poglavlju o turizmu. Potrebno je dati ocenu zahteva Ministarstva turizma i opština Plav, Pljevlja i Žabljak.

Mišljenje: prilog o turizmu u Analizi i oceni stanja nije zasnovan na Baznoj studiji turizma, već je posebno formiran od strane promenjenog radnog tima (u kome je iz Bazne studije naveden samo dr Rade Ratković) sastavljenog isključivo od ekonomista;

Odgovor: Prilog o turizmu je zasnovan na analizi stanja realizacije prethodno postavljenih ciljeva razvoja u PPCG, dijelom bazne studije, ali i podataka iz važeće planske, studijske i strateške dokumentacije.

Stav revidenta: Sadržan je u Zaključnom stavu revidenta o odrgovorima obrađivača na mišljenje o Baznoj studiji turizma. Izbegnuto je odgovor zašto je novi radni tim sastavljen samo od ekonomista, koji ne mogu da daju kompetentne odgovore o prostornoj razvijenosti turizma.

Mišljenje: analiza i ocena stanja turizma CG tretirana je pretežno sa funkcijsko-ekonomskog aspekta, a veoma malo ili nimalo sa prostornog i ostalih aspekata;

Odgovor: Koncept plana će se dopuniti na osnovu određenih predloga i sugestija i sa prostornog aspekta će se dopuniti zonama pogodnim za razvoj turizma.

Stav revidenta: Mišljenje se odnosi na Analizu i ocenu stanja, a ne na Koncept plana. U Analizi i oceni stanja nije tretirana prostorna razvijenost turizma.

Mišljenje: nisu dati ni osnovni prostorni pokazatelji o postojećim turističkim destinacijama - primorskim (Boka Kotorska, budvansko i barsko-ulcinjsko primorje) i planinskim (Durmitor, Bjelasica i dr.), o turističkim centrima - primorskim (Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva, Bar i Ulcinj), kopneno-gradskim (Podgorica, Nikšić i dr.) i planinskim (Žabljak, Kolašin i dr.) i tranzitnim/turing turističkim pravcima - putnim (podužnim i poprečnim) i plovnim (na moru i Skadarskom jezeru); podaci je trebalo da se odnose na razvijenost turističke suprastrukture i infrastrukture (u Primorskom regionu prvenstveno na plaže i druge sadržaje vezane za more, u Središnjem regionu na gradske turističke sadržaje i u Severnom regionu prvenstveno na zimsku i letnju turističku infrastrukturu);

Odgovor: analitičkom dijelu je data opšta ocjena konkurentnosti ponude kroz SWOT analizu, ali i na drugim mjestima kroz tekst. Raditi analizu svih destinacija i ocjena razvijenosti je predmet studijske analize.

Analiza bi pokazala isti rezultat kao što imamo i sada – generalna/opšta ocjena razvijenosti ili konkurentnosti koja je već iskazana.

U Konceptu plana će se predložiti turističke zone u skladu sa Strategijom turizma do 2025 g.

Stav revidenta: *Odgovor je neprihvatljiv. Valjda je za ocenu konkurentnosti ponude značajna i njena prostorna razvijenost. Moguće je da bi analiza prostorne razvijenosti ponude podržala opštu ocenu njene konkurentnosti, ali to treba pokazati na primerima postojećih bar glavnih destinacija, turističkih centara i mesta, kao i tranzitnih/turing pravaca. Predmet analize treba da bude sadašnje stanje postojećih turističkih zona, dok se u Konceptu plana prikazuje buduće, planirano stanje turističkih zona. Pošto se radi o prostornom, a ne o ekonomskom ili nekoj drugoj vrsti plana, neophodno je u Analizi i oceni stanja prikazati prostorne pokazatelje postojeće turističke ponude CG.*

Mišljenja: nekritički je stav prema velikoj disproportiji razvoja turizma između Severnog regiona i Primorskog regiona (sa 95 - 96% ukupnih i 85 - 86% osnovnih ležaja i 95% noćenja u CG);

Pogrešni su podaci o 24 komplementarna objekta sa 478.023 ležaja u Tabeli 2. (sada 4.50) Globalna struktura smeštajnih kapaciteta Crne Gore 2018.;

Odgovor: Stručni tim ne raspolaže ni približno tačnim podacima o komplementarnim smještajnim kapacitetima. Statistika to ne bilježi niti popisuje. Sada objavljuju samo kapacitete u kolektivnom smještaju, a posljednja informacija je za 2019. godinu, kada su iznosili 48837 kreveta. U strategiji razvoja turizma 2022 – 2025 ukupni kapaciteti 2019 godine su procijenjeni na 206873 kreveta, ali tamo nema procjene sekundarnog stanovanja.

Stav revidenta: *Radni tim je iz Bazne studije turizma preuzeo podatke iz 2018. u tabeli 4.50 Globalna struktura smeštajnih kapaciteta Crne Gore, uz uključivanje kapaciteta sekundarnog stanovanja i ovi se podaci mogu smatrati validnim do detaljnijih istraživanja i procena. Drastična dominacija Primorskog regiona u broju registrovanih i procenjenih ukupnih i osnovnih ležaja i noćenja, posebno u odnosu na Planinski region, zahtevaju izrazitiju problematizaciju zbog zapostavljanja veoma vrednih planinskih turističkih resursa. U tabeli 4.50 nije logično prikazati broj komplementarnih i ukupnih turističkih objekata, kada u okviru komplementarnih objekata postoje podaci samo za odmarališta i kampove.*

Mišljenja: prihvatljiv je stav da su smeštajni kapaciteti u primorskom pojasu prevazišli kapacitet prirodnih resursa, posebno zbog preizgrađenosti komplementarnih sadržaja, dok su osnovni sadržaji nedovoljni (SWOT analiza - slabosti);

Positivan je stav da se u ukupni turistički smeštaj uključi i procenjeni broj ležaja u sekundarnom stanovanju (u 2018. - preko 73% od komplementarnih i više od 67% ukupnih ležaja CG), što ranije nije bilo, ali u računicu nije uzet i broj neregistrovanih komercijalnih ležaja, posebno u kategoriji komplementarnih;

Odgovor: Procjena broja neregistrovanih komercijalnih ležaja je gotovo nemoguća bez napredne analize uz pomoć vodećih online platformi za iznajmljivanje smještaja i drugih kanala prodaje. U ovom projektu to nije moguće uraditi.

Stav revidenta: *Manji broj osnovnih i znatno veći broj neregistrovanih komplementarnih ležaja koji se iznajmljuju teško je tačno utvrditi, ali je i približna iskustvena procena od izuzetnog značaja za sagledavanje ukupnog broja postojećih ležaja, posebno u Primorskom regionu (npr. turistički poslenici u opštini Budva kažu da se u opštini u špicu sezone sakupi više od 200.000 posetilaca, od kojih bar 190.000 koristi ležaje).*

Mišljenja: pravilna je ocena da potpuna liberalizacija tržišta nekretnina može dovesti Crnu Goru do međunarodnog centra za sekundarno stanovanje, umesto centra za interanacionalni održivi turizam visokog kvaliteta;

Nedovoljno je kritičan stav prema nepoštovanju planova, neregistrovanom smeštaju i prometu, kao i prema bespravnoj izgradnji;

U SWOT analizi - ocena o efikasnosti javnog sektora u realizaciji turističkih projekata (kao prednost) nije u skladu sa ocenom o nedovoljnom kapacitetu i efikasnosti upravnog aparata na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou (kao slabost), kao i o neefikasnom suzbijanju stambene izgradnje u turističkim zonama i o slabljenju lokalne kontrole izgradnje, sa nepoštovanjem planova i projekata (kao opasnost);

Odgovor: Neki projekti, koji su podstaknuti sa državnog nivoa, kao Porto Montenegro, su bili primjer dobrog upravljanja. To, se međutim, ne odnosi na sve, a naročito na neke planske dokumente, na osnovu kojih je otvoren proces „betonizacije, soliterizacije i gradnje stanova za tržište“.

Ipak u opštem smislu, u poređenju s regionalnim prosjekom, proaktivnosti u realizaciji turističkih projekata može se ocijeniti kao zadovoljavajućom. Ostali komentari ne moraju nužno biti u skladu s tom ocjenom.

Stav revidenta: *U SWOT analizi - slabosti treba jače naglasiti probleme nepoštovanja planova, neregistrovanog smeštaja i prometa, kao i bespravne izgradnje. U pogodnostima, slabostima i opasnostima SWOT analize treba međusobno uskladiti stavove o efikasnosti javnog sektora u realizaciji turističkih projekata, o nedovoljnom kapacitetu i efikasnosti upravnog aparata i o slabljenju lokalne kontrole izgradnje, što za posledice ima neregulisanu turističku izgradnju i turistički promet, kao glavne probleme razvoja Primorskog regiona.*

Mišljenje: nije izražen stav prema različitim planiranim i nameravanim sadržajima i namenama neizgrađenih lokacija, koji su u većem ili manjem međusobnom konfliktu (zaštita prirode, turizam, intenzivna poljoprivreda, stanovanje i dr., posebno na primerima Jaza i Buljarice u opštini Budva);

Odgovor: Ovaj stav je iskazan u drugim sektorima, ali prihvata se da se i u oblasti turizma naglasi. U Baznoj studiji, koja je rađena prije izrade PPCG, je data obrada više interesantnih lokacija prema viđenju autora Master plana do 2020 godine, a koje podržavamo. Tu su i lokacije koje su istaknute.

U SWOT analizi u analizi stanja, pod opasnostima, je dodata sljedeća konstatacija: Realizacija turističkih projekata rizičnih za narušavanje lokalnih zajednica i eko sistema.

Stav revidenta: Na istim lokacijama su, u postojećim planovima nižeg reda i namerama nekoliko sektora, predviđene različite namene, koje su najčešće u međusobnom konfliktu. Ovaj problem treba apostrofirati, jer je čest razlog neprivođenja lokacija nameni (npr. u Buljarici su nameravane namene zaštita prirode, turizam i intenzivna poljoprivreda, u Jazu zaštita prirode, intenzivna poljoprivreda, turizam i servisni sadržaji, a obe lokacije dosad nisu privedene nikakvoj nameni, sem plaža). U Baznoj studiji turizma, iz Master plana razvoja turizma do 2020. je prikazana samo turistička namena najvrednijih lokacija. Predložena dopuna SWOT analize - opasnosti je prihvatljiva i uključena je u tekst priloga o turizmu.

Mišljenje: neadekvatna je ocena stanja drumskog saobraćaja i kanalizacije u odnosu na turizam; u SWOT analizi - slabosti, nije konstatovan nedostatak javnog putnog saobraćaja kao jedan od bitnih uzročnika gužvi u letnjoj sezoni Primorskog regiona;

Odgovor: Prihvata se primjedba iako je problem naglašen u drugim sektorskim analizama. U analizi stanja u SWOT analizi je dodata rečenica koja se odnosi na slabosti. „Nedostatak adekvatnog javnog putnog saobraćaja, problem u lokalnom saobraćaju...“

Stav revidenta: Odgovor se prihvata, a dodatna rečenica je uključena u SWOT analizu.

Mišljenje: nedovoljna je valorizacija seizmičkog rizika, posebno u najgušće izgrađenim strukturama obalnog područja (Herceg Novi, Budva, Bečići i dr.);

Odgovor: U oblasti seizmičkog rizika je detaljno obrazložena ova problematika, posebno sa aspekta izgradnje turističkih, ali i ostalih objekata koji mogu biti ranjivi na prisutan seizmički hazard, a time i rizik.

Stav revidenta: Odgovor se prihvata.

Mišljenje: nema reakcije na neostvarenu projekciju Inoviranog master plana za 2020. o velikoj izgradnji smeštaja u zasebnom klasteru Ulcinj uz Veliku plažu i na Adi Bojani;

Odgovor: Nije rađena detaljna analiza pojedinačnih lokacija i ostvarivanje pojedinih planskih namjera na njima. Klasteri nijesu formalno formirani niti donijete klasterske strategije, a Master plan je dao samo dobra osnovna strateška opredjeljenja koja je trebalo razraditi. U PPCG će se dati strateška usmjerenja za razvoj turizma, sa posebnom pažnjom na vrijedne lokacije, kao što je navedeno u iskazanoj primjedbi.

Stav revidenta: Reakcija o relativno malom ostvarenju znatnog obima planirane izgradnje turističkog smeštaja u klasteru Ulcinj po Strategiji razvoja turizma CG do 2020. (sa 36.000

hotelskih ležaja, više nego u Budvi i Baru zajedno) u odnosu na ostale primorske opštine, bitna je za klasterizaciju Primorskog regiona u PP CG, jer je klaster Ulcinj nerealno vrednovan zbog Velike plaže i Ade Bojane, čiji su resursi neopravdano prenaplašeni (zbog vetra, talasa, plitkog i zamućenog obalnog mora, erozije obale i dr, što anulira prednosti veličine plaža, uslova za kait i paraglajding i dr.), a zaseban klaster Ulcinj predviđen je i po Strategiji razvoja turizma do 2025., iako po značaju i ostvarenom razvoju treba da bude uključen u klaster Bar - Ulcinj.

Mišljenje: u SWOT analizi nisu vrednovane prednosti integracije primorskih i planinskih turističkih potencijala CG.

Odgovor: Mi imamo divergentne turističke proizvode Primorja, Središnjeg i Planinskog dijela CG. Unutar regiona je moguća i poželjna destinacijska i planska integracija putem organizovanja klastera i uvođenja destinacijskog modela upravljanja turizmom. Takođe je poželjna integracija po reproduktivnoj osnovi (turizam, poljoprivreda....), ali sve je to u domenu destinacijskog menadžmenta i marketing strategije.

U Konceptu razvoja turizma se svakako ističu prednosti integracije primorskih i planinskih potencijala. Saobraćajnim povezivanjem i ukupnim razvojem će se stvoriti uslovi da turisti mogu lako koristiti prednosti mora (preko Središnjeg regiona čime se uključuje i taj dio), i planinskog dijela Crne Gore. To podrazumjeva i aktiviranje, odnosno intenzivnije ulaganje u ruralni turizam, (agro, etno, zdravstveni).

Stav revidenta: U SWOT analizi Analize i ocene stanja u odeljku mogućnosti treba navesti "Ostvarenje integracije primorskih i planinskih turističkih potencijala CG".

Mišljenje: U posebnom elaboratu **Osvrt na realizaciju PP CG do 2020. iz 2008.**

- izostavljen je turizam ??!
- ne pominje se Studija "Implementacija PP CG" iz 2008.

Odgovor: Prihvata se primjedba. Tehnička greška je u pitanju i biće osvrt na realizaciju prethodno postavljenih ciljeva uključen u taj dio dokumentacije.

Stav revidenta: Poglavlje o turizmu je uključeno u elaborat Ocena realizacije u odnosu na postavljene ciljeve u PP CG 2008 - 2020.

Zaključak mišljenja: Da bi mogao da predstavlja polaznu osnovu za izradu plana turizma u Nactu PP CG, elaborat Analiza i ocena stanja u poglavlju Turizam bi trebalo dopuniti na osnovu revidovane i dopunjene Bazne studije turizma, ili bar na osnovu kompletnije ekspertize o stanju postojeće prostorne razvijenosti turizma u CG, uz obavezno učešće prostornih planera i inženjera koji se bave problematikom planiranja prostornog razvoja turizma.

Dodatno mišljenje revidenta o turizmu u Analizi i oceni stanja:

- u svim tabelama naznačiti da li se radi samo o registrovanim, ili o registrovanim i procenjenim pokazateljima
- stare brojeve tabela uskladiti sa novim brojevima na samim tabelama
- u sklopu elaborata Analiza i ocena stanja treba prikazati i kratke analitičke izvode iz relevantnih zakona, strategija i planova za sve sektore; za turizam to su: Zakon o turizmu i ugostiteljstvu, Strategija rezvoja turizma CG do 2025. iz 2022., Strategija regionalnog razvoja

CG iz 2014., Nacionalna strategija upravljanja obalnim područjem CG iz 2015. i Strategija razvoja golfa u CG iz 2011., kao i prostorni planovi posebne namene Bjelasica i Komovi iz 2011., NP Lovćen iz 2020., Durmitorsko područje iz 2016., Obalno područje CG iz 2018., NP Prokletije iz 2018. i NP Skadarsko jezero iz 2018; izvodi iz relevantnih dokumenata svih sektora mogu da se prikažu u Aneksu elaborata Analize i ocene stanja.

Zaključni stav revidenta o Analizi i oceni stanja: Predlažem sledeće: 1) da se u uvodu Analize i ocene stanja naznači šta je preuzeto iz Bazne studije turizma i šta treba dopuniti istraživanjem za potrebe Nacrta plana (najmanje: a. kompletno stvarno stanje ukupnog kapaciteta turističkog smeštaja, uključujući i ukupno sekundarno stanovanje i b. kapacitet turističkih prostora Primorskog, Središnjog i Severnog regiona CG); 2) da se u Analizi i oceni stanja, uz tabelu 4.50 registrovanih i procenjenih ležaja iz 2018. iz Bazne studije turizma, doda da će kompletni podaci o stanju ležaja biti dati u Nacrtu plana nakon dodatnih istraživanja i da se kod ostalih tabela naznači da li se radi o registrovanim ili procenjenim pokazateljima. Uz ove i prethodno navedene ispravke, Analiza i ocena stanja može se smatrati osnovom za Koncept plana.

OCENA REALIZACIJE U ODNOSU NA POSTAVLJENE CILJEVE U PP CG 2008 - 2020. - TURIZAM

Mišljenje revidenta:

O oceni realizacije ciljeva PP CG do 2020. daje se sledeće mišljenje:

- Gotovo svi ciljevi su aktuelni i za PP CG do 2040., a njihova ostvarenost ili neostvarenost prikazani su prihvatljivo
- od planiranih planinskih desinacija nisu dovoljno proučeni i valorizovani područje Moračkih planina i područje između Tare i Čehotine (bez pokrenutog razvoja zbog čega se ne uključuju u PP CG do 2040.), kao i Primorske planine (sa početnim koracima razvoja, uz potrebu njihovog uključivanja u PP CG do 2040. kao dela turističke ponude Primorskog regiona).

I.3. KONCEPT PP CG DO 2040. - TURIZAM

O Konceptu razvoja turizma (poglavlje 23), kao polaznoj osnovi za plan prostornog razvoja turizma u Nacrtu PP CG, daje se sledeće mišljenje:

Mišljenje: prilog o turizmu u Konceptu PP CG nije zasnovan na Baznoj studiji turizma, već je u okviru Analize i ocene stanja i samog Koncepta formiran od strane promenjenog radnog tima (u kome je iz bazne studije naveden samo dr Rade Ratković) sastavljenog isključivo od ekonomista (bez stručnjaka za prostorni razvoj turizma);

Odgovor: Rad na oblasti turizma je zasnovan na raspoloživoj studijskoj, strateškoj i planskoj dokumentaciji. Jedan tim je radio na Baznoj studiji. Nije obaveza da isti tim radi u oblasti turizma u PPCG. Uključen je jedan član iz bazne studije.

U Stručnom timu su, osim stručnjaka koji su referentni za oblast turizma i imaju dugogodišnje iskustvo i prostorni planeri i arhitekte koji sarađuju pri radu na planu.

Sve stručne preporuke od strane člana Savjeta za reviziju planskog dokumenta su dobrodošle i važne i u toku daljeg rada na planu će se vršiti dodatne konsultacije, kako sa revidentom za ovu oblast, tako i sa nadležnim institucijama za oblast turizma. Treba napomenuti da je faza koju razmatramo Koncept plana i da slijedi upoznavanje javnosti sa

izradom plana, priprema Nacrta plana, Javna rasprava, pa tek Predlog plana. U tom procesu će se dodatno razmatrati sva pitanja od značaja za razvoj ove oblasti.

Stav revidenta: *Praksa da isti radni tim radi Baznu studiju i sektorske priloge u svim fazama plana uobičajena je i logična, a promena tima može biti samo stvar opravdane nužde. Od 21 bazne studije za potrebe PP CG (koje inače nisu pokrile svu tematiku plana), samo kod tri su zadržani isti obrađivači. Ako su ovakve bazne studije nekakva osnova za izradu PP CG, a potiču od drugih obrađivača, onda u Analizi i oceni stanja i Konceptu plana treba reći šta se i zašto iz njih preuzima. Ako su prostorni planeri i arhitekti stvarno učestvovali u radnom timu, zašto nisu navedeni, ili je njihova uloga bila beznačajna, što je neprihvatljivo u izradi svih faza prostornog plana.*

Mišljenje: prilog o turizmu predstavlja dominantno funkcijsko-ekonomski program razvoja turizma, praktično bez odredbi o prostornom razvoju turizma; ove odredbe inače nemaju eksplicitno uporište u zakonskoj regulativi CG, jer se po Zakonu o turizmu i ugostiteljstvu odnose samo na odluke Vlade o turističkim razvojnim zonama na državnom zemljištu (čl. 113) u Središnjem i Severnom regionu (ne u Primorskom regionu, gde je najintenzivnija turistička izgradnja) i o prioritetnim turističkim lokalitetima (čl. 117), uz neophodne fizičke odredbe o kupalištima, o vrstama i kategorizaciji ugostiteljskih objekata, o kondo i mešovitim modelima poslovanja, o turističkom rizortu, kao i o nekim ugostiteljskim uslugama, bez eksplicitnih prostornih odredbi u Strategiji razvoja turizma; u Zakonu o planiranju prostora i izgradnji objekata date su samo opšte odredbe o prostornom razvoju, koje se u slučaju prostornog razvoja turizma (kao i drugih aktivnosti) specificiraju u odgovarajućim planovima i projektima prostornog razvoja;

Odgovor: Prostorni razvoj turizma će se naglasiti u grafičkom dijelu Koncepta plana. Vrsta i kategorizacija objekata nije predmet ovog plana. U tekstu će biti navedene zone/ područja od strateškog značaja za razvoj turizma.

Stav revidenta: *Sem turističkih zona/destinacija, i u tekstu i na grafičkom prilogu treba predložiti i turističke centre i mesta (primorske, kopneno-dolinske i planinske) i tranzitne/turing turističke pravce (drumske i plovne), a u tekstu i glavne sadržaje turističke suprastrukture i infrastrukture. Ove prostorne činioce treba rangirati na međunarodnom, nacionalnom ili regionalnom nivou. Vrsta i kategorizacija svih turističkih objekata nije tražena mišljenjem, a struktura i kategorizacija smeštajnih kapaciteta je već zastupljena u Konceptu plana.*

Mišljenje: komentar scenarija A. i B. i podržavanje kompromisnog scenarija na kome je zasnovan Koncept PP CG su logični kao i kod svih ostalih aktivnosti, ali scenario C. ne omogućava ključna rešenja turističkog razvoja CG; održivi razvoj turizma CG, kao zemlje u razvoju, ne može se zasnivati samo na tržišnoj opravdanosti (ili razvoju turizma po zakonima tržišta) i zaštiti prostora, već i na organizovanom planskom upravljanju od strane države, kojim pre svega treba obezbediti kreativnu ravnotežu između javnog i privatnog razvojnog interesa; ova ravnoteža je ozbiljno ogrožena u Primorskom regionu na štetu javnog interesa zbog neplanske izgradnje, omogućavanja enormne izgradnje sekundarnog stanovanja i ozbiljnog zaostajanja izgradnje saobraćajne i tehničke infrastrukture, sadržaja javnih službi i servisa, kao i zbog ugrožavanja prirode i životne sredine; u tom smislu, za aktuelni razvoj turizma CG, posebno u Primorskom regionu, podjednako su značajne sledeće dve alternative/bazna scenarija: A. alternativa pretežnog privatnog interesa po zakonima tržišta i B. alternativa pretežno javnog interesa obezbeđenog upravnim merama države, od kojih alternativa B. treba da ima izrazitu prednost (ne isključujući privatni interes i tržište);

Odgovor: Prihvata se. U Konceptu plana će se u okviru Scenarija razvoja naglasiti problem na koji revident ukazuje. Problem neorganizovanog upravljanja, narušene ravnoteže privatno/javno, neplanske gradnje i ugrožavanja životne sredine su problemi koji su istaknuti u dijelu zaštite prostora, urbanizacije, zemljišne politike i dr. Opravdano je da se to istakne i u oblasti turizma, s obzirom da je čest konflikt nekih turističkih zona ili objekata sa prostorom njegovom zaštitom ili njegovim kapacitetom. Dodatno je istaknut stav „Pri planiranju i izgradnji turističkih zona i objekata voditi računa o mogućim konfliktima.

Stav revidenta: *Mišljenje revidenta nije prihvaćeno ni sprovedeno u prilogu o turizmu Koncepta plana, što je pravo obrađivača, ali ako kaže da prihvata mišljenje neprofesionalno je da ga ne sprovede, uz moguća, obrazložena ograničenja. Konflikt većine turističkih zona i objekata u Primorskom regionu sa zaštitom i kapacitetom prostora samo je posledica neregulisanog turističkog razvoja, dominantno po zakonima tržišta i u privatnom interesu na račun javnog interesa. Sve što je navedeno u odgovoru obrađivača nije uključeno u tekst scenarija razvoja, pa ni obećani stav o konfliktima.*

Mišljenje: opšta načela planiranja funkcijskog razvoja turizma CG su prihvatljiva, kao i planiranje funkcijskog razvoja turizma specificirano po regionima CG, uz primedbe koje slede;

koncept razvoja turizma u Primorskom regionu: vizija razvoja regiona pravilno je naslonjena na odredbe Prostornog plana posebne namene obalnog područja CG, kao dosad najkompetentnijeg planskog dokumenta za ovaj region, ali bez kritičkog stava o nekim njegovim odredbama; prihvatljiva je odredba o uvođenju modernog sistema merenja i nadzora smeštajnih kapaciteta radi registrovanja turističkih sadržaja i prometa; među ostalim turističkim proizvodima regiona koji se po potencijalima izjednačuju sa kruzing, nautičkim i ruralnim turizmom, izostavljeni su: poslovni turizam u užem smislu, kongresni turizam, turizam događaja, sportsko-rekreativni turizam i turizam posebnih interesa (avanturistički, spomenički, verski i dr.), čiji bi razvoj omogućio željenu diverzifikaciju ponude; u sistemu razvoja konkurentne smeštajne strukture neprihvatljive su odredbe: o golfu kao motivu za produženje turističke sezone Primorskog regiona (budući da golf angažuje malobrojnu klijentelu, na velikim, ekstenzivno korišćenim lokacijama, koje treba da budu blizu urbanih centara, gde za njih nema dovoljno mesta) i o izgradnji vila u obalnom pojasu koje neracionalno zauzimaju velike površine u privatnom interesu (umesto da ove površine budu namenjene javnom interesu za parkove, rekreaciju, zelene cezure i dr.), te ih treba pomeriti u zaleđe obalnog pojasa, a u naseljima i delom van naselja ovog pojasa koncentrisati hotelsku izgradnju; odredba o izgradnji privatnog smeštaja visoke kategorije nije bliže definisana; po naznačenoj infrastrukturi za aktivan odmor (centri za aktivnosti na vodi, adrenalinski centri, biciklističke i pešačke staze i dr.) koja podržava sportsko-rekreativni i turizam posebnih interesa, potvrđena je opravdanost ovih izostavljenih turističkih proizvoda; u dostupnosti destinacija Primorskog regiona ne pominje se potreba uvođenja javnog saobraćaja (drumskog i plovnog);

Odgovor: Prihvata se stav koji se odnosi na poslovni turizam u užem smislu, kongresni turizam, turizam događaja, sportsko-rekreativni turizam i turizam posebnih interesa (avanturistički, spomenički, verski i dr.), čiji bi razvoj omogućio željenu diverzifikaciju ponude i to će biti dodatno naglašeno.

Ne prihvata se konstatacija da je golf neadekvatan proizvod za produženje turističke sezone. Niz projekata primjera dobre prakse na međunarodnom nivou pokazuju upravo

suprotno. Golf ima značajan multiplikativni efekt i svojim konceptom se u potpunosti slaže s ciljanim pozicioniranjem Crne Gore na međunarodnom turističkom tržištu kao upper-upscale destinacije.

S obzirom na volumen prometa u Primorskom regionu, u Koncept PPCG će se dodati i nekoliko sekundarnih turističkih proizvoda: MICE (kao proizvod koji obuhvata sve vrste poslovnog i kongresnog turizma) te aktivni odmor (sportsko-rekreativni turizam). Ostali navedeni turistički proizvodi: spomenički i verski u najvećoj mjeri predstavljaju doživljaj koji nije primarni motiv dolaska u destinaciju.

Ruralne vile su takođe u trendu visokokvalitetnog turizma, i treba im otvoriti prostor za razvoj.

Politika mikrolociranja određenih smještajnih objekata (kao i drugih građevinskih objekata) od visoke je zavisnosti u odnosu na pojedini slučaj. U konceptu plana daju se smjernice na visokoj razini koje je potrebno ispoštovati pri kreiranju planova niže razine.

Stav revidenta: *Prihvaćeni su i navedeni novi vidovi turizma sa prihvatljivom gradacijom na primarne i sekundarne, ali proizvode MICE i aktivni odmor treba dekomponovati na subproizvode (poslovni, kongresni, manifestacioni, sportsko-rekreativni, posebnih interesa i dr.). Golf je turistički proizvod koji u svetu razvijenog turizma daje značajne efekte na atraktivnim, dovoljno velikim lokacijama uz razvijene turističke centre, što će važiti i za Crnu Goru u budućim fazama razvijenog turizma, izuzev upravo u Primorskom regionu, gde u blizini turističkih centara nema prostora za golf (lokacije od najmanje 60 ha, iako se u Konceptu plana pominje čak 150 ha) na kojima su izgrađeni ili se namerava izgradnja turističkog smeštaja. Da nije tih ograničenja, iako malobrojna, golf klijentela bi koristila ove sadržaje van špica sezone, čime bi doprinela produženju sezone (uz uslov izgradnje pratećig golf sadržaja, marketinga i dr.), tako da bliskiju budućnost golfa pre treba tražiti u druga dva regiona CG. Ruralne vile su u trendu, ali im nije mesto u užem obalnom pojasu, gde neracionalno zauzimaju prostor za javne namene i koncentrisane hotele, te ih treba pomeriti u neposredno zaleđe obalnog pojasa. U dostupnosti destinacije nije navedena urgentna potreba uvođenja javnog saobraćaja (drumskog i plovnog) kao solucije rasterećenja saobraćajnih gužvi (umesto skupe izgradnje obilaznih saobraćajnica).*

Mišljenje: koncept razvoja turizma u Središnjem regionu: uz grad Podgoricu, opštine Danilovgrad, Nikšić i Tuzi, u ovaj region uključene su i prestonica Cetinje i Skadarsko jezero, iako ove dve poslednje celine u pogledu turizma funkcijski pripadaju Primorskom regionu kao bliski komplementarni turistički resursi glavne turističke ponude CG; među ostalim turističkim proizvodima regiona, koji se po potencijalima izjednačuju sa kratkoročnim odmorima, kulturnim turizmom i aktivnim odmorom, izostavljeni su poslovni turizam (u Podgorici i Nikšiću) i turing turizam, uz ruralni turizam i turizam događaja; u naznačenoj infrastrukturi za aktivan odmor, nije rečeno da su centri za aktivnosti na vodi (uz obalu Skadarskog jezera) ograničeni režimima NP, dok zimski centri nisu karakteristični za ovaj region; ne pominje se uloga Središnjeg regiona u povezivanju Primorskog i Severnog regiona;

Odgovor: Sa turističkog aspekta na Primorju imamo tri klastera (Boka Kotorska, Budva – Bar, Ulcinj), u središnjem dijelu (Skadarsko Jezero, Podgorica Cetinje), dva u planinskom (Durmitor sa durmitorskim prestnom; Bjelacica, Komovi, Plav) i dva vezivna integrišuća klastera (Primorje – Durmitor i Primorje – Bjelasica Komovi). Po svim ovim klasterima dato

je tržišno pozicioniranje i profil turističkog proizvoda). U konceptu plana će se navesti turističke zone u skladu sa Strategijom turizma do 2025. g. sa kojom je usaglašavan Koncept plana.

U koncept plana će se dodati sljedeći sekundarni proizvodi: touring i MICE. Istaknuće se da su centri za aktivnosti na vodi ograničeni režimima nacionalnih parkova. Dodat će se uloga Središnjeg regiona u povezivanju Primorskog i Severnog regiona.

Stav revidenta: U tekstu, veći delovi teritorija nacionalnih parkova Lovćen i Skadarsko jezero nisu tretirani u obuhvatu Središnjeg regiona (dok su manji delovi ovih parkova tretirani u obuhvatu Primorskog regiona). Klaster Skadarsko jezero tretiran je u sastavu Središnjeg regiona, a po Strategiji razvoja turizma CG do 2025. on je deo klastera Barska rivijera sa Skadarskim jezerom, što je logičnije, budući da je Skadarsko jezero izuzetan i blizak komplement punude primorskog turizma. U Primorskom regionu, po Strategiji razvoja turizma do 2025., sem ovog klastera, predviđeni su i u Konceptu plana navedeni klasteri Ulcinj sa Adom Bojanom, Budvanska rivijera i Bokokotorski zaliv. U Središnjem regionu po istoj Strategiji predviđeni su i u Konceptu plana prikazani klasteri Podgorica sa centralnom regijom i Prestonica Cetinje, koja je funkcijski vezana i za Središnji i za Primorski region. Dva vezna klastera Primorje - Durmitor i Primorje - Bjelasica i Komovi iz Strategije razvoja turizma CG do 2020. opravdano su isključeni iz nove Strategije do 2025. (jer to i nisu klasteri već tranzitni/turing pravci). U ponudu su uključeni turing turizam i MICE, ali ih treba dekomponovati, a treba dodati i ruralni turizam (sva tri u sekundarnom rangju). Ograničenja turističkih sadržaja režimima zaštite prirode i uloga Središnjeg regiona u integraciji Primorskog i Planinskog regiona pomenuti su u tekstu. U naznačenoj infrastrukturi za aktivan odmor treba izostaviti zimske centre, jer nisu karakteristični za Središnji region.

Mišljenje: koncept razvoja turizma u Severnom regionu: kod primarnog turističkog proizvoda - ruralnog turizma (pitanje da li je on primaran) izostavljena je njegova održiva međuzavisnost sa poljoprivredom po modelu integralne ruralne ekonomije seoskih domaćinstava;

Odgovor: Prihvata se i konstatacija će se uključiti u tekst Koncepta PPCG.

Stav revidenta: Konstatacija je uključena u tekst Koncepta plana.

Mišljenje: od prioriternih turističkih proizvoda, koji uslovljavaju i razvoj ruralnog turizma, nisu eksplicitno navedeni sportsko-rekreativni turizam (zimski i letnji sportovi i rekreacija) i turizam posebnih interesa (eko, etno, avanturistički, lovni i dr.), oba zasnovana na bogatoj planinskoj prirodi i etno nasleđu, već su implicitno tretirani u okviru turističkog proizvoda "aktivni odmor";

Odgovor: doživljaji sportsko-rekreativnog turizma, s posebnim fokusom na diverzifikaciji na letnje aktivnosti navedeni su u proizvodu aktivni odmor.

Stav revidenta: U okviru proizvoda "aktivni odmor" obavezno navesti zimski i letnji sportsko-rekreativni turizam i turizam posebnih interesa, kao glavnu ponudu planinskog turizma.

Mišljenje: u odredbama za razvoj sportsko-rekreativnih centara za celogodišnje aktivnosti navedeni su samo letnji sadržaji, a treba naglasiti i zimske - alpsko i nordijsko skijanje uz centre i na izdvojenim ski-stadionima, zimske rekreativne parkove u okviru centara, kao i borilišta za takmičenja u alpskim i nordijskim diciplinama, koja čine značajne motive zimske tražnje za planinskim turizmom;

Odgovor: Prihvata se predlog. U tekst će se dodati sadržaji za zimski period godine.

Stav revidenta: *Uz dodate sadržaje alpskog i nordijskog skijanja i zimskih rekreativnih parkova, treba dodati i borilišta u alpskim i nordijskim disciplinama, da bi se ukazalo na uravnotežen značaj zimske i letnje ponude planinskog turizma.*

Mišljenje: u okviru diverzifikovanih smeštajnih kapaciteta izostavljeni su etno-sela i katuni - tradicionalna planinska staništa za obnavljanje, prvenstveno u funkciji turizma;

Odgovor: Prihvata se predlog. Smještajne vrste će biti dodate u Koncept PPCG.

Stav revidenta: *Etno sela i katuni su dodati u odeljak Diverzificirani kapaciteti visokog nivoa.*

Mišljenje: nisu navedeni ključni faktori razvoja planinskog turizma CG u vidu znatno boljeg povezivanja Severnog regiona sa Središnjim i Primorskim regionom putem drumskog i mogućim oblicima železničkog saobraćaja;

Odgovor: Prihvata se predlog. Biće dodato u Koncept plana.

Stav revidenta: *U Viziji razvoja Severnog regiona, uz stav "Severni region je povezan sa Središnjim i Primorskim regionom (umesto sa ostatkom zemlje) visokokvalitetnim drumskim, ali i drugim mogućim oblicima prevoza, primarno železničkim" dodati "čime se omogućava diverzifikacija letnje i zimske ponude dvostranim kretanjem od mora ka planini i od planine ka moru, radi efikasnijeg korišćenja primorskog i planinskog smeštaja, turističke infrastrukture i javnih sadržaja društvenog standarda".*

Mišljenje: takođe nisu navedeni izvori i načini intenzivnijeg pokretanja planinskog turizma, kako bi se on približio po razvijenosti primorskom turizmu, za kojim drastično zaostaje (inicijalni model razvoja planinskog turizma: država iz kredita ulaže u saobraćajnu i turističku infrastrukturu, lokalne samouprave obezbeđuju zemljište, što motiviše investitore za izgradnju smeštaja i organizovanje ponude proizvoda planinskog turizma, sve u odgovarajućim oblicima privatno-javnog partnerstva);

Odgovor: Model razvoja turističkog proizvoda nije predmet koncepta plana. Ova tematika je obuhvaćena kroz prijedlog smjernica razvoja koje se moraju omogućiti prostornim planom.

Prethodni stav na konsultacijama sa predstavnicima Ministarstva turizma je bio da se model rasta definiše u Nacrtu plana. Prihvaćeno je da se prikaže i u Konceptu plana. Pri tome se naglašava usaglašenost sa Strategijom razvoja turizma do 2025.g.

Stav revidenta: *Da bi se sa više optimizma pokrenuo planinski turizam u CG, već u Konceptu PP CG treba postaviti osnovne, polazne (procenjene) elemente modela njegovog razvoja (bez numeričkih projekcija), kako bi se i javnost preliminarno upozнала sa mogućnostima ovog razvoja i mogla na njega da utiče. Prikazani model rasta planinskog turizma CG u Severnom regionu koji se zasniva na registrovanom broju ležaja (znatno manjem od stvarnog) i predpostavljenim većim stopama rasta, ne predstavlja osnovu razvoja planinskog turizma u CG. Pouzdanu osnovu ovog razvoja može da čini samo egzaktno utvrđen kapacitet planinskog prostora i postojeće stanje supra i infrastrukture, realna procena moguće iskorišćenosti tog kapaciteta u planskom periodu, uz planska rešenja i mere za realizaciju u okviru mogućnosti državnog prefinansiranja, a sve to može biti ostvareno tek u Nacrtu plana, na osnovu dodatnih podataka i istraživanja. Zato u*

Konceptu plana treba reći da će konačni model i projekcija razvoja turizma biti utvrđeni u Nacrtu plana na osnovu dodatne ekspertize.

Mišljenje: budući da su najkvalitetniji planinski turistički prostori CG obuhvaćeni nacionalnim parkovima i drugim zaštićenim prirodnim dobrima, nije ukazano da značajniji razvoj planinskog turizma često i jako ograničavaju režimi zaštite prirode;

Odgovor: Prihvata se. Tačna je konstatacija. U Konceptu plana će se naglasiti potreba da se na adekvatan način, poštujući stroge režime zaštite prema važećem zakonu, obezbjedi održiv razvoj turizma u Nacionalnim parkovima.

Stav revidenta: *Ukazivanje je uključeno u Viziju razvoja Severnog regiona kao uopštena konstatacija. Treba naglasiti da se ograničenja turističkog razvoja u zaštićenim planinskim područjima odnose prvenstveno na izgradnju turističke infrastrukture, posebno zimske (alpska skijališta).*

Mišljenje: odredba o potrebi osiguranja energetske nezavisnosti turističkih sadržaja u zaštićenim prirodnim područjima isključivim korišćenjem lokalnih obnovljivih izvora sve manje je ostvariva zbog zaštite prirode (ograničava se proizvodnja hidroenergije zbog zaštite vodotoka i vodnih ekosistema, vetrogeneratori prave buku i ugrožavaju predeo i ptice, energija iz biomase zahteva skupe prečišćivače, veća polja solarnih panela van naselja ugrožavaju biljni svet i predeo i td.) i ograničenog kapaciteta ovih izvora, tako da će još zadugo električna energija i gas iz dolinskih okruženja predstavljati glavne ekonomski i ekološki prihvatljive energente planinskih prostora;

Odgovor: Energetska nezavisnost i zero waste načelo razvoja mnogo je više od primarnih izvora energije. Takođe, u narednom razdoblju je cilj smanjivati zavisnost od potrošnih, neobnovljivih resursima i fosilnih izvora goriva. Osim toga o energetskej efikasnosti je rečeno u sektoru energetike što se odnosi i na planiranje.

Stav revidenta: *U poglavlju Poseban osvrt na zaštitu područja, u završnoj rečenici ispred "energetske nezavisnosti smeštajnih kapaciteta i zero waste načela razvoja" dodati "poželjne", jer je ove uslove na zaštićenim planinama najteže ispuniti zbog klime i režima zaštite prirode, koji ograničavaju korišćenje kako neobnovljivih tako i obnovljivih izvora energije, kao i drugih resursa od značaja za turizam.*

Mišljenje: u opisu obuhvata regiona CG izostavljeni su nacionalni parkovi i UNESCO dobra, kao da ne pripadaju regionima i da u njima nije predviđen turizam, dok se to ne odnosi na ostala zaštićena prirodna i kulturna dobra; nasuprot tome na Karti 10. Koncept prostornog razvoja CG, provizorno određenim turističkim zonama obuhvaćeni su i nacionalni parkovi i druga zaštićena dobra;

Odgovor: Prihvata se predlog. Dodat je u Koncept plana poseban osvrt na zaštićena područja, s obzirom da ne pripadaju istim pravilima razvoja. Naglašeni su Nacionalni parkovi i UNESCO područje, kao posebno vrijedna područja sa aspekta turizma, uz predviđenu adekvatnu zaštitu.

Stav revidenta: *U obuhvat Primorskog regiona uključeni su manji delovi nacionalnih parkova Lovćen i Skadarsko jezero, kao i UNESCO dobro Kotor, iz obuhvata Središnjeg regiona isključeni su veći delovi nacionalnih parkova Lovćen i Skadarsko jezero, a iz obuhvata Planinskog regiona isključeni su nacionalni parkovi Biogradska Gora, Prokletije i Durmitor. Sva ova prirodna dobra*

treba uključiti u tekst o obuhvatu regiona CG. U poglavlje Poseban osvrt na zaštićena područja nisu unete nikakve nove odredbe.

Mišljenje: kod navedenih Indikatora održivog turizma, nedostaju posebno indikatori prostornog razvoja i to: broj i površina turističkih razvojnih zona, i broj i površina primarnih turističkih lokaliteta po Zakonu o turizmu i ugostiteljstvu; broj turističkih centara sa više od 2.000 ležaja i broj turističkih mesta sa više od 200 ležaja; ukupan broj komercijalnih turističkih ležaja (legalnih i ilegalnih); broj ležaja u sekundarnom stanovanju; broj ležaja u zdravstveno-rekreativnom smeštaju; primorska turistička infrastruktura - dužine i površine morskih, jezerskih i rečnih plaža; dužina morskih i jezerskih obalnih plovnih puteva; broj i kapacitet marina, broj i kapacitet putničkih luka; planinska turistička infrastruktura - broj i kapacitet žičara, dužina alpskih ski staza, dužina nordijskih ski staza; ostala turistička infrastruktura - dužina međunarodnih biciklističkih staza, dužina međunarodnih pešačkih staza, dužina markiranih planinarskih staza;

Ogovor: Traženi podaci su isuviše detaljni, posebno za fazu Koncepta plana. Moguće je EU indikatore za održivost turizma prenijeti u Koncept-dio za turizam.

Detaljne površine razvojnih turističkih zona se definišu u planu detaljnije razrade. Kad su u pitanju ažurni podaci koji se navode, zatražiće se dodatno od nadležnih institucija i u skladu sa raspoloživim podacima, prezentirati u Nacrtu plana.

Stav revidenta: *Za navedene indikatore potrebno je uspostaviti samo obavezu njihovog kontinualnog praćenja u periodu sprovođenja PP CG, jer sve njihove vrednosti teško mogu da se pribave i za Nacrt plana a kamo li za Koncept plana. EU indikatori za održivi turizam mogu da posluže kao okvir za specifikovanje indikatora održivog turizma u CG. Navedeni indikatori "smeštajni intenzitet turizma" i "intenzitet turističkog prometa" nerealni su, jer su zasnovani na procenjenom broju stanovnika i broju registrovanih, a ne stvarnih ležaja.*

Mišljenje: u Konceptu nisu naznačeni osnovni prostorni parametri na nivou PP CG za: turističke destinacije (primorske, dolinske i planinske), turističke centre i mesta (primorski, dolinski i planinski) i tranzitne/turing pravce (drumske i plovne); nisu definisani turistički klasteri; nisu tekstualno definisane turističke zone prikazane na karti 10. Koncept prostornog razvoja CG;

Odgovor: U Konceptu plana će se naznačiti turističke zone. Detaljniji parametri koji se navode, mogu se predložiti u Nacrtu plana, nakon konsultacija i dogovora sa nadležnim Ministarstvima.

Stav revidenta: *Turističke zone i podzone prikazane su u Konceptu plana tekstualno i grafički. U tekstu na početku odeljka Turističke zone pogrešno je navedeno da se, u skladu sa Strategijom razvoja turizma do 2025., izdvaja 7 zona (po Strategiji je 8), a u daljem tekstu je navedeno ukupno 10 zona. Zone 1. Ulcinj sa Adom Bojanom, 2. Barska rivijera sa Skadarskim jezerom, 3. Budvanska rivijera, 4. Boka Kotorska, 5. Prestonica Cetinje, 7. Podgorica sa centralnom regijom (Podgorica, Danilovgrad, Nikšić i Tuzi), 8. Bjelasica, Komovi i Prokletije i 9. Durmitor i Sinjajevina sa kanjonom Tare, u skladu su sa Strategijom razvoja turizma do 2025., a zona 6. Skadarsko jezero (obuhvaćeno zonom 2.) i zona 10. Rožaje, nisu u skladu sa Strategijom turizma. U turističkoj zoni Skadarsko jezero, među potencijalima koje treba razvijati izostavljeni su Virpazar i Ostros. Izdvojene podzone navedenih turističkih zona najvećim delom ne predstavljaju prostorne podceline, niti su međusobno uporedive (posebno opštine Boke Kotorske sa delovima i objektima*

drugih opština). Podzone turističkih zona utvrđene su u prostorno-urbanističkim planovima primorskih opština i Prestonice Cetinje, kao i u planovima posebne namene za nacionalne parkove i planinske zone. Primorski, kopneno-dolinski i planinski centri su već formirani ili u formiranju, što se odnosi i na važnija turistička mesta. Takođe su formirani ili inicirani tranzitni/turing drumski i plovni turistički pravci. Turistički centri i mesta, kao i tranzitni/turing pravci u Konceptu plana mogu se prikazati samo tekstualno. Za utvrđivanje podzona, turističkih centara i mesta, kao i tranzitnih/turing turističkih pravaca neophodno je uključiti prostorne planere sa iskustvom u planiranju prostornog razvoja turizma.

Mišljenje: na karti 10. Koncept prostornog razvoja CG, turističke zone su date samo provizorno, u obliku elipsi, a nejasno je šta su turističke podzone (na karti se prepoznaje samo jedna); u Severnom regionu nisu prikazane sve turističke zone iz Bazne studije Turizam, već ima nekih drugih iz nepoznatih izvora.

Odgovor: Prihvata se primjedba. U Konceptu plana će se naznačiti turističke zone.

Stav revidenta: Na karti 10. Koncept prostornog razvoja CG, grafički su, korektno za fazu Koncepta plana, prikazane turističke zone i podzone (sa greškama koje su navedene u stavu revidenta o tekstu poglavlja Turističke zone). Na nivou Koncepta plana, šematski prikazane turističke zone se, uz manje korekcije, i turističke podzone uz veće korekcije, mogu smatrati prihvatljivim. Turistički centri i mesta, kao i tranzitni/turing pravci ne moraju se u Konceptu plana prikazivati grafički. U Nacrtu plana, turističke zone će biti prikazane sa približno tačnim granicama a ne šematski, sa površinskim prikazom turističkih podzona i sa obavezanim prikazom turističkih centara i mesta, kao i tranzitnih/turing turističkih pravaca.

Zaključak mišljenja: Prilog o turizmu u Konceptu PP CG, uz predočene dopune iz ovog mišljenja, može se smatrati prihvatljivim za upućivanje u dalju proceduru, do početka izrade Nacrta PP CG, kada poglavlje Turizam treba obavezno da bude zasnovano na revidovanoj i dopunjenoj Baznoj studiji, sa adekvatnim tretmanom funkcijskog i prostornog razvoja turizma od strane kompletnog istraživačko-stručnog tima.

Dodatno mišljenje revidenta: Model rasta turizma, ukupni i po regionima CG (prema Strategiji razvoja turizma CG do 2025. i proceni do 2030.) dat je samo za registrovane turističke ležaje. Zato ovaj model ne daje realnu projekciju od značaja za planiranje prostornog razvoja turizma, već predstavlja samo sliku legalne statistike turističkog smeštaja. Iz navedenih razloga, ovaj model treba zadržati u Konceptu plana kao zvaničan prikaz stanja, sa obaveznom naznakom da se radi o registrovanim ležajima. Paralelno sa ovim prikazom treba dati realniji prikaz stanja sa registrovanim i procenjenim komercijalnim ležajima, kao i sa procenjenim ležajima sekundarnog stanovanja.

Zaključni stav revidenta o Konceptu plana: Prilog o turizmu u Konceptu PP CG, uz predočene korekcije iz navedenih stavova revidenta, može se smatrati prihvatljivim za upućivanje u dalju proceduru, do početka izrade Nacrta PP CG, kada poglavlje Turizam treba obavezno da bude zasnovano na kompletnoj ekspertizi turizma, sa adekvatnim tretmanom funkcijskog i prostornog razvoja turizma. Ekspertizom bi se utvrdili: a. postojeći i mogući kapaciteti turističkih prostora Primorskog, Središnjog i Severnog regiona CG u broju korisnika (kupača, skijaša, izletnika i dr.), b. ukupan broj postojećih turističkih ležaja (uključujući i sekundarno stanovanje), c. realna projekcija turističkog smeštaja i prometa i d. detaljnija prostorna rešenja turističkih

zona/destinacija i podzona/subdestinacija, centara, mesta i tranzitnih/turing pravaca. Ministarstvo bi ugovor potpisalo sa sadašnjim obrađivačem turizma, uz uslov da se njegov sastav proširi kompetentnim stručnjacima za planiranje prostornog razvoja turizma (prostorni planeri, arhitekti i inženjeri specijalizovani za kupališni turizam, gradski turizam, zimski turizam, turing i dr.).

11. **MIŠLJENJE – BIOLOGIJA (EKOLOGIJA) I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE**

U dijelu koji se odnosi na biologiju (ekologiju) i zaštitu životne sredine, u konceptu PPCG, sadržana su sva neophodna poglavlja iz ovih oblasti sa detaljnom razradom.

12. **MIŠLJENJE – OBLAST ŠUMARSTVO**

Prostorni plan Crne Gore jasno i detaljno prikazuje prioritete, daje vrlo jasne smjernice za buduće upravljanje šumskim bogatstvom Crne Gore. Jasno su definisani opšti ciljevi razvoja šumarstva, posebni i prioritetni ciljevi održivog korišćenja šuma, a takođe prikazane su mjere za unapređivanje stanja šuma i šumarstva Crne Gore. Principi održivog razvoja su jasno definisani, a takođe i scenariji koji prate razvoja šumarstva u cjelini. Ostaje da se intenzivira rad na sprovođenju i ostvarivanju ciljeva pre svega onih koji nisu ili su djelimično ostvareni.

Nemam primjedbi na dokument „Analiza postojećeg stanja organizacije, uređenja i korišćenja prostora 25 nov“ za prostorni plan Crne Gore.

13. **MIŠLJENJE – OBLAST ZAŠTITA KULTURNIH DOBARA**

Ispravljena verzija Analize PPCG, nakon određenih sugestija na prethodni dokument reducirala je svoj sadržaj uklonivši spoljne djelove teksta. Ovog puta viđenje stanja baziralo se na pristupačnim podacima i uz veliku rezervu. Pregled zaštićenih kulturnih podataka podjeljen na Kulturno nasljeđe -potencijal i ograničenja i Pregled i vrste kulturnih podataka po opštima. U prvom dijelu navode se obaveze očuvanja i valorizacije baštine uz poštovanje standarda Evropske komisije (prvenstveno za integritet i kulturno nasljeđe), uključujući i savremenu arhitekturu. Prema navedenom postoje brojni podaci o inicijativama i započetim valorizacijama, kao i o pokušajima stavljanja pod zaštitu više potencijalnih kulturnih dobara, ali ovdje se odlučilo za opšte smjernice bez određenih primjera, što je bilo od koristi naglasiti u ovoj anlaizi. Umjesto konkretne i dokumentovane priče i dalje se navodi deskripcija o: **prirodnim specifičnostima, kulturološkoj slojevitosti Crne Gore, „morfološkoj divesifikaciji** itd. Sve u svemu ovaj dio je izbjegavanje sa direktnim opisom stanja kako u planskoj dokumentaciji tako i u započetim primjerima (pozitivnim ili negativnim). Takođe, izvjesna pažnja usmjerena je na „interakciji graditeljskih oblika, čovjeka i prirode, prirodnog i kulturnog nasljeđa Kotora navodeći da je proteklu deceniju obilježio izvjestan investicioni pritisak, premda nije saopšteno da li je ovaj pritisak pozitivan ili negativan-složićemo se da ukoliko je došlo do usaglašavanja svih zakonom određenih parametara i poštovanje smjernica Evropske komisije određene investicije ne moraju da budu negativne, ali ako jesu treba objasniti zbog čega. Ipak ono što je najvažnije naglašeni su problemi planske dokumentacije, i same izgradnje na prostoru prirodnog i kulturno historijskog područja Kotora (DUP Kostajnica, DUP Morinj, DUP Dobrota). Navedeno je i kada je kulminiralo stanje (Satanak UNESCO-a 2016 i odluke komiteta kojom su definisane mjere) što je u manje više istoj mjeri navedeno i u prethodnom dokumentu.

Zaključeno je: Kako bi se prevazišlo pitanje problematike zaštite Područja, PPCG do 2040, planska projekcija zaštite determinisana je posebnim mjerama baziranim na implementaciji preporuka i smjernica međunarodne konvencije o zaštiti svjetske prirodne i kulturne baštine, odluka Komiteta za svjetsku baštinu, Izvještaja (nalazi i preporuke UNESCO misija u vezi stanja Područja od 2003 do 2018. godine (u odnosu na konkretne lokacije oko Zaliva; sabračajne predloge). Posebne mjere zaštite predstavljaju polazni osnov (uslov) za strukturiranje planske projekcije zaštite (smjernice za dalju razradu i implementaciju PPCG, date su Konceptu plana).

Pregled vrste kulturnih dobara po opštinama - vrijednosni status. Na osnovu raspoložive dokumentacije Uprave za zaštitu kulturnih dobara (spiskova sadržanih u sektorskim studijama zaštite) dat je *pregled kulturnog nasljeđa Crne Gore u opštinama Crne Gore. Korišteni su podaci koji se nalaze u Upravi za zaštitu kulturne baštine, ali koji nemaju pravni status. Veliko pitanje je kako izaći iz ovog problema jer su podaci nepouzdati samom činjenicom da nisu unešeni u Centralni registar.*

U daljem se kaže: “Od 357 zaštićenih nepokretnih spomenika kulture, više od polovine zahtijeva hitnu stručnu intervenciju, u potpunosti, većoj ili manjoj mjeri. Za isto to vrijeme (15 posljednjih godina) ni jedan objekat nije proglašen spomenikom kulture, odnosno zvanično, upisom u Centralni registar dobio svojstvo spomenika kulture Crne Gore, iako su već duže od decenije crnogorski stručnjaci svjesni činjenice da na stotine lokacija, arhitektonskih kompleksa, arheoloških lokaliteta, prostornih cjelina i pojedinačnih objekata čeka stručni procjenu, dokumentaciju i valorizaciju.”

Prema izvještaju o Implementaciji Projekta revalorizacije kulturnih dobara Crne Gore (2013, 2014): “obuhvaćeno je 1363 nepokretno kulturno dobro. Rezultatima u okviru kojih je realizovano 1286 nepokretnih kulturnih dobara, po osnovu kriterijuma svojstva, autentičnost je utvrđena kod 1137 nepokretnih kulturnih dobara (88%), integritet kod 1092 (84%), jedinstvenost kod 1022 nepokretnih kulturnih dobara (79%), rijetkost, je utvrđena kod 987 nepokretnih kulturnih dobara (76%). Stepem očuvanosti, koja se utvrđuje kroz njegovu cjelovitost, nivo očuvanosti, ugroženosti ili degradacije dobra, u odnosu na stanje dobra u vrijeme uspostavljanja zaštite, uzimajući u obzir intervencije, koje su na dobru kasnije, legalno sprovedene, utvrđen je kod 1083 nepokretnih kulturnih dobara (83%). Takodje je konstatovano da 51 kulturno dobro, od čega 48 spomen oblježja, nije evidentirano na mjestu prvobitnog postojanja, pa je elaboratima predložen prestanak statusa kulturno dobro a u procedurama u skladu sa Zakonom. Takođe je, a u nedostatku relevantnih podataka za obnovu, predložen prestanak statusa kulturno dobro za 16 potpuno uništenih ili teško oštećenih nepokretnih kulturnih dobara.”

Opet je potpuno neshvatljivo zašto nije kazano da su ovi podaci pravno nevalidni i poništeni, da je donešen novi akt o poništavanju revalorizacije, i da je revalorizacija koja trebala da započne 2017 godine, i koja je određena na 5 godina (do 22. juna 2020) trebala da stavi pod pravnu zaštitu sva kultura dobra, što je u prethodnoj kritici Analize naglašeno. Umjesto tog zaključeno je sljedeće:

„Za potrebe prevazilaženja problematike formalnog statusa zaštite kulturnih dobara (koje se očitava u neusaglašenosti navedenih izvora, kako bi se došlo do kvalitetnog Koncepta, odnosno Nacrta i Predloga PPCG, u daljoj razradi PPCG do 2040, potrebna je razrada planske projekcije – smjernice zaštite, shodno rezultatima procesa Revalorizacije (**studijsko analitičke i informacione osnove**) – od pojedinačnih objekata, preko kulturno istorijskih cjelina, do lokaliteta i područja kao zajedničkog djela čovjeka i prirode, i mogućoj podjeli na arheološko nalazište, kulturno-istorijsko područje i kulturni pejzaž (u odnosu na status, stanje, granice nepokretnog

kulturnog dobra i granice zaštićene okoline/u konceptu plana date su prema smjernicama sadržanim u sektorskim studijama)."

Što god značilo "razrada planske projekcije, "studijsko analitičke i informacione osnove" u analizi treba da stoji da ne postoji više pravna osnova zaštite kulturnih dobara jer period revalorizacije na osnovu posebno donešenog akta o revalorizaciji 2017-2022. godina ISTEKAO. Ne postoji zaštićeno kulturno dobro u Crnoj Gori i nije završen Centralni registar, odnosno on nije nikada postojao.

U svakom slučaju u analizi se nije pristupilo studioznije već su korištene informacije koje stoje, koje ne mogu biti pravne (a to se moralo kazati). Korišteno je ono što je dostupno u cilju da bi se napravio privid, kako postoje mogućnosti i polazne osnove, a u suštini nema pravne održivosti za niti jedno kulturno dobro, pa je s tim i analiza prostornog plana skoro besmislena. Ukoliko neki pravni ekspert može objasniti da je sa ovakvom analizom, bez zaštićenih kulturnih dobara (npr. Kulturnih dobara na području UNESCO zaštićene zone jer se ona pominje u Analizi) moguće krenuti u buduću projekciju prostornog plana onda je ova analiza validna i ima pozitivno mišljenje. Ukoliko se ne kaže da je neophodno i po svaku cijenu završiti revalorizaciju i staviti sva dobra pod zaštitu u najkraćem mogućem roku, onda ovo ne može da bude valjana polazna osnova PPCG-a.

14. MIŠLJENJE - OBLAST SAOBRAĆAJ

Daje se saglasnost na predloženi Koncept PPCG.

15. MIŠLJENJE – OBLAST VODOPRIVREDA

Informišem vas da nemam dodatnih primjedbi na dostavljena dokumenta Koncepta Prostornog Plana Crne Gore do 2040.g. nakon korekcija po primjedbama Savjeta u dijelu Vodoprivreda i Hidrotehnička infrastruktura.

16. MIŠLJENJE – OBLAST RUDARSTVO I GEOLOGIJA

Na osnovu člana 4 stav 9 Pravilnika o metodologiji izrade planskog dokumenta i bližem načinu organizacije prethodnog učešća javnosti ("Službeni list Crne Gore", br. 088/17 od 26.12.2017), dostavljam Mišljenje na Koncept Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine sa izvršenim dopunama i korekcijama (rudarski i geološki sektor).

Članovi Stručnog tima za izradu Koncepta Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine su dostavili odgovore na Mišljenje Savjeta za reviziju Prostornog plana Crne Gore. Obradivači rudarskog i geološkog sektora su prihvatili komentare i primjedbe i da će biti korigovan tekst, sem u sljedećim poglavljima:

18. RUDARSTVO, INDUSTRIJA I ISTRAŽIVANJE UGLJOVODONIKA, str. 99 SEKTOR RUDARSTVA I GEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA MINERALNIH SIROVINA

- 1. Politika, strategije i planovi korišćenja mineralnih sirovina**
- 2. Povećanje ukupne godišnje eksploatacije mineralnih sirovina**
- 3. O nelegalnoj eksploataciji potrebno je navesti i sljedeće konstatacije (nelegalna eksploatacija)**

4. Zaštita lokaliteta geoloških spomenika

U ovom poglavlju potrebno je ispraviti redne brojeve, odnosno numerisati kako je naprijed navedeno.

32. SMANJENJE RIZIKA OD KATASTROFA, str. 221-224

1. Geološki hazardi, str. 214

ZAKLJUČAK

Detaljnim pregledom Koncepta Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine sa izvršenim dopunama i korekcijama, u dijelu poglavlja rudarstva i geologije, utvrđeno je da je isti **urađen** u skladu sa zakonom i u skladu sa datim primjedbama i korekcijama, uz konstataciju da isti nijesu dati za poglavlja 18 i 32. Iz navedenog, neophodno je da se daju odgovori na primjedbe i komentare za poglavlja 18 i 32 u fazi izrade Nacrta Prostornog plana.

U skladu sa ovim, predlažem da se Koncept Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine, sa izvršenim dopunama i korekcijama, koji obuhvata sva ona poglavlja koja se odnose na Sektor rudarstva, geoloških istraživanja i ugljovodonika, kao na poglavlja Hidrogeologija, Seizmika i Seizmički hazard, usvoji i uputi u dalju proceduru, odnosno da se pristupi izradi Nacrta Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine.

17. MIŠLJENJE – OBLAST PROSTORNO PLANIRANJE

Korigovan Koncept Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine dostavljen je na linkovima u kojima se nalazi:

1. Grafički dio 1 (grafički prilozi 01-03, ukupno 12 priloga)
2. Grafički dio 2 (grafički prilozi 03-09, ukupno 14 priloga)
3. Grafički dio 3 (grafički prilozi 10-17, ukupno 8 priloga)
-
4. Tekstualni dio (word i pdf)
 - Analiza postojećeg stanja organizacije, uređenja i korišćenja prostora (276 strana)
 - Ocjena realizacije u odnosu na postavljene ciljeve u PPCG 2008-2022. (130 strana)
 - Koncept plana (245 strana)
 - Odgovor na Mišljenje revizije komisije
 - U folderu ANEX se nalaze zakonski i strateški okviri za svaki sektor pojedinačno (25 odvojenih word dokumenata).
-

U folderu „Grafički dio 1“ nalaze se sledećih 12 grafičkih priloga u pdf formatu:

01. Topografska podloga
02. Administrativna podjela i položaj u okruženju
- 03-01 Prirodne odlike - Hipsometrijska struktura reljefa Crne Gore
- 03-02 Prirodne odlike - Nagib terena reljefa Crne Gore
- 03-03a Prirodne odlike - Ekspozicija terena reljefa Crne Gore
- 03-03b Prirodne odlike - Ekspozicija terena reljefa Crne Gore
- 03-04 Prirodne odlike - Geološka karta Crne Gore
- 03-05 Prirodne odlike – Karta mineralnih sirovina
- 03-06a Prirodne odlike - Hidrogeološke karakteristike

03-07 Pedološka karta Crne Gore
03-08a Prirodne odlike – Seizmološke karakteristike Crne Gore
03-08b Prirodne odlike – Seizmološke karakteristike Crne Gore

U folderu „Grafički dio 2“ nalaze se sledećih 14 grafičkih priloga u pdf formatu:

03-09a Prirodne odlike - Klimatske karakteristike Crne Gore – snijeg
03-09b Prirodne odlike - Klimatske karakteristike Crne Gore – maksimalna T
03-09c Prirodne odlike - Klimatske karakteristike Crne Gore – minimalna T
03-09d Prirodne odlike - Klimati u Crnoj Gori
03-10 Prirodne odlike - Šumski ekosistemi Crne Gore
04 – Postojeća mreža naselja Crne Gore
05 – Postojeća namjena prostora Crne Gore
07 – 01 Infrastruktura – Saobraćaj
07 – 02 Postojeća elektroenergetska mreža Crne Gore
07 – 03 Postojeća elektrokomunikaciona mreža Crne Gore
07 – 04 Postojeća hidrotehnička mreža Crne Gore
08 – Zaštita prirodne baštine
08a – Zaštita prirodne i kulturne baštine na području mora
09 – Zaštita kulturne baštine

U folderu „Grafički dio 3“ nalaze se sledećih 8 grafičkih priloga u pdf formatu:

10 – Koncept prostornog razvoja Crne Gore
11 – Namjena mora
12 – Saobraćajni sistem – plan
13 - Mreža naselja i razvoj funkcija – Plan
14 - Planske zone i razvojni koridori
15 - Ograničenja i potencijalni konflikti
16 - Stanovništvo i mreža naselja
17 - Urbanizacija

Dana 8.decembra 2022.godine Savjet je dobio korigovan materijal koji se odnosi na oblast „šumarstvo“, pa je dostavljeno sledeće:

- Analiza postojećeg stanja organizacije, uređenja i korišćenja prostora (tekstualni dio)
- 3 – 10 Šumski ekosistemi Crne Gore (grafički prilog)
- 10 – Koncept prostornog razvoja Crne Gore (grafički prilog)
- 11 – Struktura prostornog razvoja Crne Gore (grafički prilog)

MIŠLJENJE

1. Sugestija:

- U početnom dijelu I faze „Analiza postojećeg stanja“ na strani 14 postoji poglavlje „INFORMATIČKA OSNOVA ZA IZRADU PPCG“. U ovom poglavlju opisan je tehnički pristup izradi Prostornog plana Crne Gore.
Nedostaje poglavlje METODOLOGIJA IZRADJE PLANSKOG DOKUMENTA, a zapravo nalazi se iza naslova „FAZE IZRADJE PROSTORNOG PLANA CRNE GORE DO 2040“. Metodologija izrade PPCG predstavlja okvir u kome se objašnjava organizaciona šema izrade planskog dokumenta.

2. Sugestija:

Tačke iz prethodnog Izvještaja (Mišljenje 18) 3.4 - do 3.11. su više strukturno-tehničke prirode i nisu od ključnog značaja za dokument, međutim u Odgovoru obrađivača je navedeno da se prihvataju ali je izostala dopuna u dokumentu „Analiza postojećeg stanja“.

3. Sugestija:

Poglavlje „Pogodnost terena za gradnju“ (64 str. – Analiza postojećeg stanja) je nastalo slijedom kartografske analize prostornih podataka, te shodno tome navedene zone nepogodne za gradnju mogu biti i grafički prikazane na jednom prilogu.

4. Sugestija:

Dopuniti poglavlje „GEOMORFOLOŠKE KARAKTERISTIKE“ na strani (21 str. – Analiza postojećeg stanja) sa podacima dobijenim kroz grafički prilog „Hipsometrijska struktura reljefa Crne Gore“. Potrebno je dobiti podatke, koji predstavljaju nov i kvalitetniji način sagledavanja prostornih odnosa kroz digitalni model terena (Izvor: Uprava za nekretnine Crne Gore – Digitalni model terena), prikazati tabelarno i u tekstualnom dijelu ovog poglavlja.

Hipsometrijska raspodjela teritorije Crne Gore predstavlja numerički pokazatelj geomorfoloških reljefnih osobina, a zajedno sa drugim pokazateljima (Ekspozicija terena, Nagib terena...) omogućava da sa više sigurnosti lociramo manje ili veće površine za potencijalno planiranje određenog prostora za praktične potrebe (u poljoprivredi, vodoprivredi, urbanizmu, infrastrukturi...)

GIS tehnologija je omogućila da se prostorni podaci ažuriraju, kvalitetnije analiziraju, čuvaju, generišu i prezentuju, tako da je potrebno u tom segmentu dokumentacionu osnovu inovirati sa bročanim podacima.

5. Sugestija:

- Tačke iz prethodnog Izvještaja (Mišljenje 18) 4.4 do 4.6., kao i 4.18. više su strukturno-tehničke prirode i nisu od ključnog značaja za dokument, međutim u Odgovoru obrađivača je navedeno da se prihvataju, ali je izostala dopuna u dokumentu „Analiza postojećeg stanja“.
- Promijeniti površinu opštine Berane (jer je nije izuzeta površina opštine Petnjica) u grafičkom prilogu 03. Administrativna podjela i položaj u okruženju.

6. Sugestija:

- Grafičke priloge (07-01, 07-02, 07-04) upotpuniti i imenovanjem planera faza.
- Na grafičkom prilogu (07-03) upotpuniti i planerom faze i tačnim nazivom institucije.
- Na grafičkom prilogu (08) nedostaje izvor karte, a potrebno je korigovati i datum.
- Na grafičkom prilogu (08a) nedostaje potpun naziv projekta, broj i legenda lokaliteta podmorske kulturne baštine, nedostaju nazivi na karti...

7. Sugestija:

Tačka 5.4. iz prethodnog Izvještaja (Mišljenje 18) nije prihvaćena i tačno je da nije od presudnog značaja za PPCG do 2040.godine, ali ipak smatram da nedostaje uvodni dio u dokumentu „Ocjena realizacije u odnosu na postavljene ciljeve u PPCG 2008-2020“. U nastavku je predlog uvodnog dijela.

Uvodni dio (predlog)

- **Odlukom Skupštine Crne Gore od 13. 9. 2001. godine** („Službeni list“ br. 45/01) je počeo proces izrade Prostornog plana Crne Gore do 2020.godine. Tadašnje **Ministarstvo zaštite životne sredine i uređenja prostora** je 2002. godine dodijelilo ugovor o izradi Plana **Holdingu Montenegroinženjering**. Odlukom je definisano da će Plan biti na snazi do 2020. godine.
- **Obrađivači plana:** „Montenegroinženjering“, Podgorica, direktor Ratimir Mugoša
Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, Beograd, direktor dr Nenad Spasić

Urbanistički inštitut Republike Slovenije, direktor dr Kaliopa Dimitrovska Andrews

- **Zakonski osnov** za izradu Plana je član 5. starog Zakona o planiranju i uređenju prostora, iako je novi Zakon o planiranju i uređenju prostora stupio na snagu 05. 05. 2005. godine ("Sl. list RCG", br. 28/05 od 05.05.2005). Svakako, izrada Plana je u skladu sa odredbama starog Zakona, jer je njegova izrada počela prije usvajanja novog, važećeg Zakona. I pored toga, uslovi propisani važećim zakonom, su adekvatno uzeti u obzir.
- **Struktura i sadržaj Plana** su rezultat metodologije koja je utvrđena Radnim projektom i organizacije rada zasnovane na prethodnom a usaglašene sa aktuelnim zakonodavstvom. Procedura usklađivanja je sprovedena kroz sveobuhvatna razmatranja i usaglašavanja između naručioca, Stručne komisije za ocjenu plana i Obradivača i konačno promjenom strukture i dopunom teksta definisane od strane naručioca u dokumentu br. 08-1226/06 od 03.04.2006. godine. Plan je prikazan kao logičan sklop opisnog i grafičkog dijela.
- **„Ocjena stanja prostornog razvoja“** je prvi dio planskog dokumenta i u njemu je definisano sledeće:
 - o predstavljeni su rezultati analize ostvarenja prethodnog Plana i pregled prethodnih iskustava planiranja i upravljanja razvojem;
 - o urađen je pregled trenutne organizacije i korišćenja prostora, od prirodnih uslova do prikaza ostvarenog nivoa razvoja po svim oblastima;
 - o data je procjena stanja sa potencijalima, ograničenjima i uočenim konfliktima, koja je prvenstveno predstavljena kroz analizu stanja životne sredine.
- **„Projekcija razvoja i koncepti organizacije, razvoja i korišćenja prostora Crne Gore“**, je drugi dio planskog dokumenta a zasniva se na:
 - o polaznim osnovama i ciljevima definisanim odrađenom analizom i
 - o dostignutim socio-ekonomskim razvojem.Koncepti organizacije i razvoja prostora se u početnom dijelu oslanjaju na postojeću strukturu organizacije i uređenja prostora, a u skladu su sa postojećim principima održivog razvoja.
- **Plan je urađen na osnovu dostupne dokumentacije. Najveći problem pri izradi plana je veliki nedostatak tačnih podataka**, što je uticalo na nedostatak čvrste osnove za kreiranje strategije prostornog razvoja. Pri čemu je istaknuta preporuka da se vrijeme do izrade sljedećeg Plana mora iskoristiti za kompletiranje potrebnih baza podataka i za uspostavljanje sistema upravljanja informacijama o prostoru.
- **Za potrebe izrade Plana pored korišćenja različitih razvojnih i drugih dokumenata, urađene su od april od avgusta 2005.godine sektorske studije - Projekat SS-AE** (GTZ, Vlada Republike Crne Gore, Univerzitet Crne Gore, RZUP,
 - o **Projekat SS-AE.** Sektorske i podsektorske studije (Analize i ekspertize) za potrebe Prostornog plana Crne Gore: Demografski razvitak; Elementarne nepogode i drugih hazardi & Strategija smanjenja seizmičkog rizika; Energetika; Kulturna baština; Odbrana i civilna zaštita; Pomorska privreda; Poljoprivreda, šumarstvo, lov i ribolov; Prirodne karakteristike; Prirodne i pejzažne vrijednosti prostora i zaštita prirode; Razvoj društvenih djelatnosti; Rudarstvo i industrija; Saobraćaj i komunikacije; Trgovina, bankarstvo, agencije i ostale usluge; Turizam; Upravljanje otpadom; Urbanizacija, razvoj naselja i funkcija urbanih centara; Vodoprivreda i hidrotehnički sistemi, Vodoprivredna osnova Republike Crne Gore u koji dobro funkcioniše.
- **Prostorni plan Crne Gore do 2020.g. je donešen 2008.godine i važeći je dokument do donošenja PPCG do 2040.g.**

8. Sugestija:

Tačka 5.5. iz prethodnog Izvještaja (Mišljenje 18) nije prihvaćena, što uvažavam, ali smatram da sažeto metodološko objašnjenje može da upotpuni sliku tekstualnog dijela dokumenta „Analiza planske dokumentacije - Ocjena realizacije plana u odnosu na postavljene ciljeve u PPCG 2008-2020“.

Metodološko objašnjenje (predlog)

U ovom dokumentu predstavljena je „Ocjena realizacije plana u odnosu na postavljene ciljeve u PPCG 2008-2020“ kroz tabelarni prikaz opisa ciljeva po sektorskim oblastima, davanja komentara na isti i ocjenu ostvarenosti cilja (da, djelimično, ne).

Kroz sledeće oblasti je izvršena analiza i ocjena realizacije ciljeva PPCG do 2020.godine:

- o ORGANIZACIJA I UREĐENJE PROSTORA
- o DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE
- o KONCEPT PROSTORNOG RAZVOJA MREŽE NASELJA
- o DRUŠTVENE DJELATNOSTI
- o STANOVANJE
- o ZEMLJIŠNA POLITIKA
- o ENERGETIKA I ELEKTROENERGETSKA INFRASTRUKTURA
- o INDUSTRIJA
- o TURIZAM
- o POLJOPRIVREDA

- *MARIKULTURA*
- *RIBARSTVO*
- *ŠUMARSTVO*
- *USLUŽNE DJELATNOSTI*
- *SAOBRAČAJ*
- *VODOPRIVREDA I HIDROTEHNIČKA INFRASTRUKTURA*
- *UPRAVLJANJE OTPADOM*
- *PRIRODNE VRIJEDNOSTI*
- *ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE*
- *ZAŠTITA PREDJELA*
- *ZAŠTITA KULTURNE BAŠTINE*
- *ZAŠTITA OD PRIRODNIH HAZARDA I INDUSTRIJSKIH HAVARIJA*
- *SEIZMIČKI RIZIK*
- *OSNOVE ZAŠTITE OD INTERESA ZA ODBRANU*
- *KLIMATSKO-METEOROLOŠKE KARAKTERISTIKE*
- *PLANIRANE STRATEGIJE, STUDIJE I EKSPERTIZE NEOPHODNE ZA REALIZACIJU PLANA (predlog dopune)*

Takođe, ovaj dokument je potrebno dopuniti sa poglavljem PLANIRANE STRATEGIJE, STUDIJE I EKSPERTIZE. Isti je povezan sa poglavljem 4.3.2. Obezbjedenje studija neophodnih za realizaciju Plana iz PPCG do 2020.godine, a daće informaciju o realizaciji ili nerealizaciji planiranih studija, strategija, ... koje su trebale biti podrška implementaciji Plana.

Planirane strategije, studije i ekspertize kao podrška implementaciji PPCG do	Ostvarenost (da, djelimično, ne)
1. <i>Dugoročna demografska politika Crne Gore</i>	
2. <i>Zemljišna politika Crne Gore</i>	
3. <i>Nacionalni program za područja sa otežanim uslovima razvoja - Sjeverni region</i>	
4. <i>Nacionalni program za prigranična područja</i>	
5. <i>Program racionalnog korišćenja i štednje energije</i>	
6. <i>Dugoročni razvoj energetike</i>	
7. <i>Strategija proizvodnje hrane i razvoja ruralnih područja</i>	
8. <i>Strategija razvoja pomorstva</i>	
9. <i>Dugoročni program razvoja šumarstva</i>	
10. <i>Planska i tehnička dokumentacija za razvoj saobraćajne mreže do 2020;</i>	
11. <i>Integralna zaštita životne sredine u Crnoj Gori, sa izradom katastarsa zagađivača komponenti životne sredine (vazduha, vode i tla);</i>	
12. <i>Zaštita i korišćenje voda sa izradom katastra sanitarnih zona zaštite vodoizvorišta</i>	
13. <i>Zaštita prirodnih dobara i Strategija očuvanja i zaštite biodiverziteta sa Akcionim planom</i>	
14. <i>Izrada Crvene knjige flore Crne Gore</i>	
15. <i>Izrada Crvene knjige faune Crne Gore</i>	
16. <i>Izrada prostorno-planerskog atlasa Crne Gore</i>	

17. Uvođenje katastra nepokretnosti i katastra podzemnih objekata i instalacija za čitavu teritoriju Crne Gore	
18. Izrada državnih sektorskih karata (R 1:5000, 1:10.000 i 1:25.000)	
19. Izrada karata pogodnosti terena za urbanizaciju Crne Gore (R 1:5000, 1:10.000, 1:25.000, 1:50.000, 1:100.000)	
20. Izrada seizmogeoloških mikrojeonizacija i regionalizacija Crne Gore (R 1:5000, 1:10.000, 1:25.000, 1:50.000, 1:100.000)	
21. Određivanje granica zaštićene okoline spomenika kulture	
22. Izrada arheološke karte Crne Gore, uključujući i podmorje	
23. Zaštita i revitalizacija nepokretnih kulturno-istorijskih dobara sa izradom plana zaštite (atlasa)	
24. Izrada programa upravljanja (menadžmenta) za urbana jezgra zaštićena nacionalnim zakonodavstvom	
25. Program vitalno uređenih gradova i naselja u Crnoj Gori	
26. Prostorne i urbanističke norme i standardi za opremanje naselja u Crnoj Gori	
27. Projekat reforme sistema korišćenja građevinskog zemljišta	
28. Program saradnje sa susjednim zemljama u oblasti prostornog uređenja i zaštite životne sredine, zaštite prirodnih dobara i razvoja turizma u prigraničnim područjima	
29. Razvoj slobodnih zona u Crnoj Gori	
30. Prilagođavanje zakonske regulative u domenu prostornog i urbanističkog planiranja, zaštite životne sredine i izgradnje objekata u skladu sa propisima Evropske unije;	
31. Studija urbanih aglomeracija, kao osnova za opredjeljenje naselja, gdje treba izgraditi uređaje za tretman otpadnih voda	
32. Institucionalno-upravljajući, informaciono-upravljajući i ekonomski problemi regulacije u oblastima organizacije i uređenja prostora, razvoja naselja i zaštite životne sredine, u uslovima pluralističkog društva i uvođenja tržišnog sistema;	
33. Nacionalna šumarska strategija	
34. Istraživanje prostornih faktora Crne Gore i istraživanje mjera za plansko usmjeravanje razvoja posebnih područja (prigranična, brdska, planinska i druga)	
35. Istraživanje obezbjeđivanja vode u pašnjačkim područjima (karst)	
36. Izrada metodologije za praćenje (monitoring) i ocjenu ostvarivanja (evaluacija) Prostornog plana Crne Gore;	
37. Procjena kapaciteta životne sredine i osjetljivosti prostora Crne Gore, sa izradom karte ekološkog potencijala Crne Gore sa elementima ekoloških ograničenja i konflikata i karte ekološkog rizika sa elementima ekološke izdržljivosti u postojećim i budućim (projektovanim) uslovima;	
38. Istraživanje obnovljivih energetske izvora i potencijala	
39. Istraživanja za potrebe korišćenja vodenih resursa i upravljanje vodenim resursima	
40. Istraživanje metodologije prostornog planiranja turističkih prostora i istraživanje potencijala za turizam i komplementarne aktivnosti	

41. Istraživanje intelektualnog kapitala Crne Gore	
42. Program izbora potencijalnih lokacija za golf terene	
43. Istraživanja osnovnih geoloških, hidrogeoloških, inženjersko-geoloških, geomorfoloških i inženjersko-seizmogeoloških odlika teritorije Crne Gore sa izradom odgovarajućih karata sa tumačima	
44. Studija o rezervama i kvalitetu mineralnih sirovina	

Inovirani KONCEPT PPCG do 2040.godine je dokument koji je poboljšan svakom segmentu. Date sugestije u ovom mišljenju mogu se sagledati od strane Obrađivača plana u sledećoj fazi.

ZAKLJUČAK: Inovirani KONCEPT PPCG do 2040.godine može ići u dalju proceduru.

18. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE ANDRIJEVICA**

Nema primjedbi na korigovani Koncept Prostornog plana Crne Gore.

19. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE BAR**

Nakon uvida u korigovani koncept PPCG, konstatovano je da je prihvaćena većina sugestija koje su date na koncept plana. Stoga, planski dokument se može uputiti u dalju proceduru izrade, tokom koje će se za izradu kvalitetnog nacrtu PPCG iskoristiti prethodno učešće javnosti i iskazane potrebe i sugestije lokalnih uprava i nadležnih institucija.

Svi potrebni podaci za dalju izradu plana i eventualni zahtjevi će biti dostavljeni preko predstavnika Opštine Bar u timu za izradu PPCG.

20. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA
OPŠTINE BUDVA**

Nakon razmatranja korigovanog Koncepta Prostornog plana Crne Gore, kao i odgovora na primjedbe koje sam, kao predstavnik Opštine Budva u Savjetu dostavio na Koncept, a koji ste dostavili na izjašnjenje, želim da ukažem na sledeće:

- Razvoj pojedinih turističkih zona na teritoriji opštine Budva, uz neophodan nivo standarda stanovništva, povećanje broja stanovnika i broja domaćinstava u proteklom periodu, doveo je do povećanja broja stanova, naročito u centralnom i središnjem dijelu Opštine Budva. S obzirom da je prostor ispod Jadranske magistrale davno već postao usko grlo za postojeće kapacitete, te se i u narednom periodu, na osnovu projekcija, datih i u konceptu Plana, očekuje porast broja stanovnika, a sa tim u vezi i porast broja stambenih jedinica kao i smještajnih (turističkih) kapaciteta, odnosno širenje građevinskog područja. U poglavlju "Turističke zone" za treću zonu Primorskog regiona, odnosno **Zonu Budva-Podzona Budvanska rivijera, Stari Grad Budva, Ruralno zaleđe**, se navodi da je potrebno u značajno većoj mjeri koristiti razvojne potencijale ruralnog zaleđa. Podržavamo razvoj u ruralnim područjima uz napomenu da mogućnost razvoja alternativnih oblika turizma na predmetnom području ujedno predstavlja i ekološki rizik s obzirom na zaštitu

ruralnih prostora sa aspekta prirodnih i kulturnih vrijednosti, kao i na posljedice koje gradnja kapaciteta ostavlja u prirodnom, autentičnom prostoru, s toga je potrebno u daljoj fazi izrade Nacrta Plana za predmetnu zonu, kada je riječ o ruralnom zaleđu, naglasiti da je neophodno voditi računa o limitiranosti prostora kako za izgradnjom novih kapaciteta, tako i izgradnjom određenih infrastrukturnih objekata, te da planiranju istih treba da prethodi analiza stepena seizmičkog i ekološkog rizika odnosno ranjivosti prostora, kao i ostalih prostorno razvojnih ograničenja.

Dobar dio budvanskih sela je u procesu skorije građevinske ekspanzije izgubio ili umanjio vrijednosti tradicionalne arhitekture i kulturnog pejzaža, ali su brojni objekti i prostori sačuvali u većoj ili manjoj mjeri navedena svojstva.

Uzimajući u obzir krhkost određenih zona, a prije svega priobalne zone i ruralnih naselja kao ograničavajućih elemenata u razvoju neophodno je, mišljenja smo, i u okviru PPCG, apostrofirati neophodnost izrade ekološke procijene: preliminarne studije ekološkog uticaja u slučaju radova i aktivnosti preduzetih u osetljivim područjima i strateške procijene u odnosu na planove i programe za osetljiva područja. Ekološke procijene omogućavaju kako procijenu trenutnog stanja prirodne sredine, tako i procijene aktivnosti u pogledu bilo kakve buduće degradacije zona.

- U daljoj fazi izrade Nacrta Plana, potrebno je izraditi detaljniju ekonomsko demografsku procjenu u sklopu PPCG, detaljnije opisati ekonomsko demografske implikacije predloženih planskih rješenja odnosno dati projekciju budućeg razvoja po regionima, uzimajući u obzir sinergičan razvoj istih.

S tim u vezi apostrofiramo značaj intenziviranja aktivnosti na izradi i donošenju Strategije regionalnog razvoja Crne Gore.

- Ističemo da je Zaključkom br. 04-2537-2 od 19.05.2021.godine Vlada Crne Gore usvojila Informaciju o projektu „Budva—Boka 2028 Evropska prijestonica kulture“, te Zaključke da Vlada Crne Gore podržava kandidaturu Opštine Budva i gradova Boke za Evropsku prijestonicu kulture, uzimajući u obzir značaj i benefite predmetnog projekta, pri čemu je istim dokumentom zaduženo Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta da pruži neophodnu pomoć Opštini Budva i partnerima u implementaciji ovog projekta. Napominjemo da je, Ministarstvo kulture i medija podržalo Budvu u kandidaturi za Evropsku prijestonicu kulture.

Polazeći od činjenice da je poslije uspješne predaje Aplikacione knjige Budva Evropskoj komisiji i svečane prezentacije evropskoj javnosti kandidature "BUDVA-BOKA 2028 Evropska prijestonica kulture" u Misiji Crne Gore u Briselu, namjera Opština Budva je da intenzivira čitav niz aktivnosti i zajedno sa evropskim gradovima i regionima koji su podržali kandidaturu bude inicijator brojnih projekata u oblasti kulture, umjetnosti i obrazovanja, a koji umnogome iziskuju rješavanje određenih, već duži niz godina prepoznatih prostorno-razvojnih konfikata na teritoriji Opštine Budva.

Polazeći od naprijed navedenog, smatramo da u Prostornom planu Crne Gore akcenat treba upravo da bude dat na zaštiti pejzažno-ambijentalne vrijednosti (dijelovi prirodni i kulturni naslijeđa).

U cilju rješavanja određenih konfikata, a prije svega zaštite vrijednih prostornih resursa, sa jedne strane, te imajući u vidu predaju Aplikacione knjige Budva Evropskoj komisiji i svečanu prezentaciju evropskoj javnosti kandidature "BUDVA-BOKA 2028 Evropska prijestonica

kulture" u Misiji Crne Gore u Briselu, sa druge strane, Opština Budva je u proteklom periodu inicirala zaštitu određenih lokaliteta kao što su inicijativa Opštine Budva ka Agenciji za zaštitu prirode i životne sredine za zaštitu Paštrovske gore i Stanjevića sa Jarištima (nakon čije izrade će se pokrenuti sve zakonom propisane procedure za proglašenje Paštrovske gore zaštićenim prirodnim područjem), kao i realizaciju brojnih drugih projekata, jedan od značajnih jeste projekta revitalizacije pješačke staze od manastira Praskvica do spomenika palim borcima na Čelobrdi, staze poznate kao Jegorov put, kao i izrade platoa za miran odmor na lokalitetu kod spomenika palim borcima na Čelobrdi.

Imajući u vidu prethodno navedeno još jednom apostrofiramo značaj da predmetni prostor bude trajno zaštićen od izgradnje određenih infrastrukturnih objekata, te da se planiranje koridora brze saobraćajnice, izgradnja vjetroelektrana ukine odnosno izmijesti sa gore navedenog prostora, te da se trasa dalekovoda odnosno podzemnog kabla do konvertorskog postrojenja kao i gasovoda i plinske potisne stanice izmijeste sa turističke zone Jaz (s obzirom da je u koliziji sa namjenom "turizam" na istoj), te da u slučaju eventualnog planiranja alternativa za realizaciju predmetnih projekata (npr. u slučaju brze saobraćajnica navodi se kao alternativa visočija varijanta koridora brze saobraćajnice), budu aktivno uključeni kao članovi predstavnici opštine Budva.

Takođe, imajući u vidu određena planska rješenja data u Prostornom planu područja posebne namjene za Obalno područje Crne Gore za određena područja odnosno lokalitete na teritoriji opštine Budva kao što je namjena na dijelu Ostrva Sveti Nikola gdje je planirana izgradnja 500 ležajeva i marine (s tim u vezi ističemo da je inicijativa Opštine Budva, predočena Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizama, za zaštitu ostrva Sveti Nikola sa Tunjom uz redefinisane namjene na predmetnom dijelu u zonu zaštite kao javno dobro odnosno pejzažno-predioni resurs opštine, s obzirom da je ista sastavni dio ostrva kao budućeg parka prirode), krajnje se opravdano postavlja pitanje odnosa budućeg Prostornog plana Crne Gore prema PPPNOP Crne Gore, odnosno da li će donošenje istog podrazumijevati, ukoliko se za opravdanim ocijene zahtjevi odnosno gore navedene inicijative Opštine Budva, stavljanje van snage ili pak izmjene i dopune PPPNOP za određene dijelove.

ZAKLJUČAK:

Na osnovu uvida i analize korigovanog Koncepta Prostornog plana Crne Gore do 2040.godine mišljenja sam da isti može da se prihvati uz obavezu da se ispoštuju prethodno navedene primjedbe.

21. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA OPŠTINE BERANE

Ranije dostavljena Primjedba broj 1 Opštine Berane na Koncept Prostornog plana Crne Gora do 2040 je glasila:

„Za Berane je veoma značajan planski cilj nastavak auto-puta od Mateševa do Boljara. U analizi C2.6.1-1 –je navedeno da se uspio sačuvati koridor za ovu infrastrukturu. U planu posebne namjene za autoput su date dvije varijante: dolinska(koja je prihvaćena u konceptu-grafički dio) i padinska koja je prihvatljiva za opštinu Berane(u PUP-u Berane). Iz tog razloga Opština ima dodatne barijere već godinama jer dolinska prolazi kroz pet najnaseljenijih prigradskih naselja

*(Vinicka, Buče, Lužac, Dolac i Beranselo), kao i u neposrednom okruženju buffer zone Manastira Đurđevi stupovi i smatramo da bi postupak eksproprijacije značajno poskupljao ovu infrastrukturu. Predviđena trasa auto puta mora biti na visočijim kotama izmještena van naselja na zapadnoj strani prvobitnog koridora najmanje za 2 km. Prvobitnu trasu autoputa (dolinsku) paralelnu sa aerodromom ne treba razmatrati. Ove primjedbe su ranije uvažene prilikom javne raspave od strane obrađivača PUP-a Berane i predstavnika resornog Ministarstva. Na javnoj raspravi su tada iznesene sve negativne posledice prvobitne trase auto puta na našu opštinu (stanovništvo, naselja ,infrastrukturu, istorijske spomenike...).
Mišljenja smo da je potrebno usvojiti Zapadnu (padinsku) varijantu trase auto puta u skladu sa PUP-om Berane.”*

Odgovor na primjedbu broj 1 nije dovoljno obrazložen u tekstu za varijante trase auto puta na području opštine Berane, i pozivanje na idejno rješenje ove dionice i usvojenu varijantu koja obilazi grad Berane t.j. „prolazi kroz gradsko jezgro” iz razloga što je u grafičkom prilogu „SAOBRAČAJ,, prikazana tzv „Dolinska” varijanta auto puta iz PPN za auto put koja je za opštinu Berane nepovoljna. Nije prikazana „Padinska varijanta” koja je povoljna za našu opštinu i koja je definisana PUP-om opštine Berane.

Prema opisu iz tekstualnog dijela (strana 160) bi se moglo zaključiti da je uzeta „Padinska” varijanta ali grafika u konceptu nije usklađena sa naznačenim tekstom.

Takođe, još jednom, napominjemo da zaštitni koridor trase auto puta, prema grafičkom prilogu, obuhvata četiri najgušće naseljena prigradska naselja, te razmatranje ove primjedbe iziskuje veću pažnju.

Opština Berane insistira na detaljnijem razmatranju ovog problema i da se u Nacrtu PP CG detaljnije pojasni usvojena trasa i o kojem Idejnom rješenju je riječ.

Smatramo da plan treba da se stavi u dalju proceduru uz uvažavanje date primjedbe prilikom izrade Nacrta plana.

**22. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE BIJELO POLJE**

Korigovani koncept Prostornog plana Crne Gore može se uputiti u dalju proceduru.

Napomena: Nacrtom planskog dokumenta evidentirati i lokalitet "Slivno područje izvorišta Bistrice" koji je Prostorno-urbanističkim planom opštine Bijelo Polje predložen za zaštitu kao regionalni park prirode.

**23. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
PRIJESTONICE CETINJE**

Nakon uvida u dokumentaciju sa izvršenim dopunama i korekcijama prema mišljenju Savjeta za reviziju, dostavljenu od strane obrađivača plana i, naročito, uzimajući u obzir da su skoro sve primjedbe sa moje strane usvojene, dajem pozitivno mišljenje na koncept Prostornog plana Crne Gore do 2040.g.

**24. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA
OPŠTINE DANILOVGRAD**

Smatram da je potrebno izvršiti korekciju granica zahvata Parka prirode "Rijeka Zeta", odnosno smanjiti granice zahvata druge zone.

**25. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE GUSINJE**

Kao član Savjeta za reviziju planskih dokumenata – vezano za predloženi Koncept PP CG (u daljem tekstu Plan) dajem sledeću dopunu datog mišljenja u dijelu:

Formiranje novih zona:

-Zona Prokletije kao posebne zone (kao Budve, Bara, Ulcinja, Rožaja koje su date planom)
/Razlozi za formiranje zone je veća prostorna distanca od centara zone Bjelasica, Komovi i bogatstvo sadržaja:

Nacionalni park Prokletije sa blizinom doline Valbona I THeth koje su već preoznate kao najznačajna turistička destinacija na Albanskom dijelu Prokletija, kao i neposredna blizina turističke zone Dečanske Bistrice-Kosovo.

Plavsko jezero

Planinska jezera –Visitorsko jezero, Hridsko jezero, Starsko jezero u Ropojane

Vodopad i kanjon rijeke Grlje

Alipašini izvori

Dolina Grebaje turistički i jedinstveni Alpinistički centar/

Dolina Ropojane

-Prepoznavanje resursa za izgradnju žičare na teritoriji opštine Gusinje, na konkretno planine Bor, Popadija i Volušnica za što postoji i studija.

Takodje prepoznavanje resursa izgradnje žičare na teritoriju opštine Gusinje, na konkretno planinu Podgoja i masive Karanfila kao i vidikovaca na tu zonu.

-Planirati izgradnju skijališta sa min 1700 (1800mnnv) donje stanice žičare su skladu sa preporukama svetske asocijacije.

-planirati planinski tobogan /planina Bor /

-Regionalni putevi

PLANIRANI

- Regionalni put Gusinje -Vusanje -Cerem /granični prijelaz Cereme /i Vusanje -Zastan -Valbona /granični prijelaz Valbona /

Razlozi za ucrtavanje graničnih prelaza je jer u postojećem PUP-u opštine Gusinje i u prethodnim planskim dokumentima bilo je ucrtan ovaj prekogranični prilaz Vusanje - Cereme i do blizine granice postoji put sa naše teritorije, put koji su donirali i izgradili naši građani iz dijaspore u saradnju sa NP. Dok za drugi pravac Vusanje -Zastan-Valbona postoji put do u Zastane, i možemo slobodno reći da je najfrekventnija i posjećena turistička zona.

-Razmotriti mogućnost izgradnje koridora železničkog saobraćaja od Bijelog Polja do Gusinja gdje bi značajno unapredili saobraćajnu komunikaciju na taj način svim turistima i posjetiocima pružiti bolje upoznavanje sjevera.

KONCEPT ZAŠTITE PRIRODE

Projekcija zaštite prirode
Nacionalni Parkovi

.....
- Povezivanje Nacionalnog parka "Prokletije" sa nacionalnim parkovima u Albaniji ("Thethi" i "Lugina e Valbonë") i Kosovu ("Bjeshkët e Nemuna") u okviru Projekta prekograničnog upravljanja zaštićenim područjima. Smanjenje granica Nacionalnog parka "Prokletije"u skladu sa zaključkom Skupštine CG iz 2013.godine na obuhvat od 11000ha radi realizacije strateških projekata razvoja opštine(skijališta Bogičevica, dijela ekonomskih šuma).

Izgradnja objekata na ove turističke zone da bude po planiranim planskim projektima i programima za postavljanje privremenih objekata.

Predvidjeti saobraćajnice i biciklističke staze.

Rekonstrukcija planinskih puteva i održavanje od NP.

Radi zaštite prirode i rješavanja opšteg problema prepoznavanja projekta regionalne deponije u Beranama kao i kolektor za prečišćavanje otpadnih voda.

U poglavlju 31.VODOPRIVREDA

STANJE - Snabdijevanje Vodom stanovništva naselja Gusinja ne smatra se dobrim posebno u letnjim mjesecima te treba u Izvorišta vode za vodosnabdijevanje opština dodati izvorište Alipašini izvori kako je planirano u Studiji vodosnabdijevanja opštine Gusinje.

-Alipašini izvori /strana 45/ analiza postojećeg stanja kao vrelo jedno drugo po veličini nakon Mareze takodje i hidropotencijal .

-Rijeka Grnčar da se označi kao rijeka od državnog značaja ne spominje se kao hidropotencijal Crne Gore, a ona to jeste.

U poglavlju 22 ENERGETIKA Koncepta PP CG rečeno je da sigurno i ekonomično snabdijevanje energijom ima fundamentalan značaj za razvoj i socijalno blagostanje.

Da bi se realizovao u praksi ovaj koncept treba naglasiti da napajanje električnom energijom za sve opštinske centre treba da se omogući iz dva pravca.

/Ima opštinskih centara koji se snabdijevaju iz jednog pravca (Plav, Gusinje i dr) i u slučaju kvarova na elektro distributivnoj mreži često dolazi do prekida napajanja strujom što je veliki problem naročito u toku ljetnje i zimske turističke sezone/.

-Predvidjeti mogućnost izgradnje vjetro elektrana na planini Čardak gdje postoji put.

**26. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA
OPŠTINE HERCEG NOVI**

OPŠTE

Obrađivač je na sugestiju da iskoristi značaj PPCG kao plana višeg reda u odnosu na PPPNOP i preispita pojas od 1.000 m odgovorio da je to pojas u kome nije poželjna izgradnja stanova, što bi trebalo preciznije odrediti.

POSEBNO – ZA OPŠTINU HERCEG-NOVI

Za opštinu Herceg-Novu, od izrazitog je značaja plansko rješenje saobraćajnice za brzi saobraćaj – „brze ceste“. Obrađivač **nije prihvatio** primjedbe i sugestije.

Saobraćajnica – kako je predviđena, u dvije varijante, uništava pejzaž zaleđa opštine koji je vidan sa mora i sa Luštica, a osim toga blokira ogromno zemljište za izgradnju. Podsjećamo – u Hrvatskoj se tek planira brza cesta od Dubrovnika do Čilipa, pri čemu zaobilazi Dubrovnik sa morske strane, a dolazi u Boku između granice i Prevlake i dalje se usmjerava morem. Sve ovo znači da je sudbina brze ceste neizvjesna i da bi je trebalo ostaviti za neka druga vremena. U toku je izrada projekta opštinske zaobilaznice koja bi sigurno preuzela teret tranzita dok se ne napravi auto put. Ponovo ukazujemo na iskustvo Hrvatske – oni su napravili auto put, i on ide do Ploča, dalje ide brza cesta i ne dupliraju to dvoje, a mi kao mala zemlja imamo i jedno i drugo.

**27. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE KOLAŠIN**

Obavještavamo Vas da prihvatamo korigovani Koncept Prostornog plana Crne Gore i ostajemo pri izvještaju koji je, prethodno, poslat.

**28. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE KOTOR**

Moje mišljenje je da je Koncept (sa izvršenim dopunama i korekcijama) Prostornog plana Crne Gore do 2040.g., od novembra, 2022.god. prihvatljiv.

**29. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE MOJKOVAC I OPŠTINE PETNJICA**

Shodno Odluci o imenovanju Savjeta za reviziju prostornog plana Crne Gore od 31.03.2022.g. (Sl.list CG br. 48/22) kao predstavnica Opština Mojkovac i Petnjica, nakon pregleda dopunjenog i korigovanog Koncepta predmetnog planskog dokumenta dostavljenog dana 29.11.2022.g. sam ustanovila da je od šesnaest primjedbi dostavljenih u prethodnom mišljenju trinaest prihvaćeno,

dvije su djelimično prihvaćene i iste ugrađene u planski dokument (tekstualnu i grafiku dokumentaciju).

Jedna primjedba koja se tiče trase nastavka auto puta nije prihvaćena uz obrazloženje da je u toku izrada tehničke dokumentacije za ovaj infrastrukturni objekat što u osnovnom konceptu nije navedeno, a u dopunjenom je pojašnjeno da je ista preuzeta iz projektne dokumentacije.

Smatram da se predmetni Koncept može uputiti u dalju proceduru.

30. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA
OPŠTINE NIKŠIĆ**

Pošto su primjedbe koje sam iznio u dopisu u odnosu na PP Crne Gore, za teritoriju opštine NIKŠIĆ, korigovani koncept PP Crne Gore je ispoštovao većinu primjedbi koje sam iznio, a za ostale je iznio logično objašnjenje, moj konačan zaključak je pozitivan.

31. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA
OPŠTINE PLAV**

Obrađivač je nakon dostavljanja Mišljenja na Koncept ugradio dio dostavljenih primjedbi i znatno poboljšao sadržinu i kvalitet plana te nakon sagledavanja sadržine Plana dajem sledeće primjedbe:

Turističke zone

SJEVERNI REGION

8. Zona Prokletije, Bjelasica, Komovi – Podzone: NP Prokletije, NP Biogradska gora, Park prirode Komovi

Ovu zonu razdvojiti na dvije zone:

-Zona, Bjelasica, Komovi – Podzone: NP Prokletije, NP Biogradska gora, Park prirode Komovi

-Zona Prokletije kao posebne zone (kao Budve, Bara, Ulcinja, Rožaja koje su date planom)
/Razlozi za formiranje zone je veća prostorna distanca od centara zone Bjelasica, Komovi i bogatstvo sadržaja:

Nacionalni park Prokletije sa blizinom doline Valbona koja je već preoznata kao najznačajna turistička destinacija na Albanskom dijelu Prokletija, kao i neposredna blizina turističke zone Dečanske bistrice-Kosovo

Plavsko jezero

Planinska jezera – Visitorsko jezero, Hridsko jezero, Abdijino jezerce

Vodopad i kanjon rijeke Grlje

Alipašini izvori

Dolina Grebaje turistički i jedinstveni Alpinistički centar /

Planirati izgradnju skijališta sa min 1700 (1800mnnv) donje stanice žičara su skladu sa preporukama svetske asocijacije.

Kod Preporuke za razvoj područja Prokletija treba posebno naglasiti *Alpsku skijašku i zonu Bogićevica sa najvišom donjom kotom skijališta 1750m (koja je definisna u studijama koje su dostavljene obrađivaču*)*.

10.19.KONCEPT RAZVOJA SAOBRAĆAJNE INFRASTRUKTURE U KONCEPT RAZVOJA SAOBRAĆAJNE INFRASTRUKTURE

U DIJELU Drumski saobraćaj

-AUTOPUTEVI

Predlog mreže saobraćajnica primarne mreže nije formiran na osnovu ranijih planskih rješenja.

Planirati dionicu autoputa

Andrijevića – Murino – Čakor – Bjeluha- (granica Kosova) koja je planirana važećim PP Crne Gore.

-Regionalni putevi

PLANIRANI

Boka Kotorska-bajpas ka Cetinju- rekonstrukcija R1, R25

Plav – Dečani, dio puta Plav – Bogićevica – granica sa Kosovom

Kolašin – Mioska – Žabljak, preko Boana – tunel Semolj, rekonstrukcija R1

Obilaznica Tuzi -Božaj

Bar-Sutorman-Virpazar i Bar-Kamenički most-Krute, rekonstrukcija R28 i R29

Dodati

Plav – Zabelj - Šćapica – Albanija – (sa graničnim prelazom Vranica – Čerem) (prikazan na grafičkom dijelu plana)

-Granični prelazi

Na teritoriji Crne Gore funkcioniše 30 graničnih prelaza. (20 drumskih, 2 vazdušna, 6 pomorskih, 2 željeznička). Prema Republici Hrvatskoj 2, BiH 8, Republici Srbiji 5, Republici Kosovu 1 i Republici Albaniji 4 granična prelaza.....

Dodati: Planirati granične prelaze kod novih planiranih puteva, i iste označiti na grafičkoj podlozi.

KONCEPT ZAŠTITE PRIRODE

Projekcija zaštite prirode

Nacionalni Parkovi

.....

- Povezivanje Nacionalnog parka "Prokletije" sa nacionalnim parkovima u Albaniji ("Thethi" i "Lugina e Valbonë") i Kosovu ("Bjeshkët e Nemuna") u okviru Projekta prekograničnog upravljanja zaštićenim područjima. **Smanjenje granica Nacionalnog parka "Prokletije" u skladu sa zaključkom Skupštine CG iz 2013.godine na obuhvat od 11000ha radi realizacije strateških projekata razvoja opštine (skijališta Bogićevica, dijela ekonomskih šuma).**

U poglavlju 31.VODOPRIVREDA

STANJE - Snabdijevanje Vodom stanovništva naselja Plava i Gusinja ne smatra se dobrim posebno u ljetnjim mjesecima te treba u Izvorišta vode za vodosnabdijevanje opština dodati izvorište Alipašini izvori kako je planirano u Studiji vodosnabdijevanja opštine Plav (i Gusinje).

U poglavlju 22 ENERGETIKA Koncepta PPCG rečeno je da sigurno i ekonomično snabdijevanje energijom ima fundamentalan značaj za razvoj i socijalno blagostanje.

Da bi se realizovao u praksi ovaj koncept **treba naglasiti** da napajanje električnom energijom za sve opštinske centre treba da se omogući iz dva pravca.

/Ima opštinskih centara koji se snabdjevaju iz jednog pravca (Plav, Gusinje i dr) i u slučaju kvarova na elektro distributivnoj mreži često dolazi do prekida napajanja strujom što je veliki problem naročito u toku ljetnje i zimske turističke sezone/.

.....

Kao član Savjeta za reviziju planskih dokumenata – vezano za predloženi Koncept PPCG dajem sledeće mišljenje:

Da u ponuđeni Koncept PP Crne Gore treba ugraditi date primjedbe koje su zasnovane na stručnim podlogama – studijama koje su rađene za područje opštine Plav i sa dijelom (saobraćaj) iz važećeg PPCG i isti može ići u sledeću fazu izrade Nacrta.

* Studije i izvodi istih su ranije dostavljeni obrađivaču.

**32. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE PLJEVLJA**

Primjedbe na Koncept Prostornog plana CG do 2040. godine:

- I dalje fali Prekogranična zona Pljevlja Metaljka na strani 22;
- I dalje na strain 192 nije dodat park prirode Gradski park u Pljevljima, pošto je njegoza izrada u toku;
- I dalje u grafici nije naznačen nijedan park prirode u Opštini Pljevlja.

Na ove primjedbe nije inače dat nikakav odgovor ni da li se prihvataju ni da li se ne prihvataju.

**33. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE PLUŽINE**

U ovoj fazi planskog dokumenta teško je prepoznati mjesto i ulogu opštine Plužine osim u dijelu ograničenja i potencijalnih konflikata izazvanih korišćenjem hidropotencijala za proizvodnju energije. Značaj i mjesto u sistemu u Crnoj Gori opština Plužine, sudeći po Konceptu Prostornog plana Crne Gore i dalje će imati samo u tom dijelu, imajući u vidu planiranu izgradnju HE Komarnica i rekonstrukciju TS Brezna.

Ipak, mora se primjetiti, da pozicija opštine Plužine, kao i najvećeg dijela sjevernog regiona, prije svega njegov zapadni dio, prema ovom Konceptu i dalje se prepoznaje kao područje korišćenja prirodnih resursa, ali ne i kao podričje ulaganja. Tako, nadamo se samo u ovoj fazi izrade planskog dokumenta, se i ne spominje put Podgorica-Nikšić-Plužine-Šćepan Polje, mada u ovakvom stanju ne može još dugo funkcionisati, a još manje predstavljati jednu od u grafičkom dijelu prikazanih osa razvoja.

Pored toga, mada se u tekstualnom dijelu navodi da se saobraćajna rešenja ne razlikuju u odnosu na prethodna planska dokumenta, u dijelu opštine Plužine, pored već pomenute saobraćajnice prema BIH, "gubi" se i ranije planirana veza sa saobraćajnicom Nikšić – Žabljak, odnosno izostavljena je dionica koja je prolazila kroz opštinu Plužine. Pored toga što se na ovaj način gubi uticaj koji bi takva veza imala na razvoj područja, značajno se umanjuje i mogući kvalitet povezivanja Durmitorskog područja i primorskog regiona. Mada je u ovom trenutku jasno da je prioritet u svakom pogledu prenesen na auto put Bar- Boljari i brzu saobraćajnicu kroz primorski region, izostavljanje svih ostalih pravaca razvoja drumskog saobraćaja je neprihvatljivo.

Uloga opštine Plužine, ali i gotovo cijelog sjevernog i dijela središnjeg regiona nije adekvatno prepoznata ni u sistemu planiranja, jer se svakako ne može reći da se na ovo područje može odnositi ocijena da je potrebna kritička ocijena aktuelnih planova kojima je „ucrtana“ /planirana neprihvatljivo preobimna gradnja, kao i da ne postoji problem širenja ruralnih naselja na poljoprivredno zemljište. Problemi u planiranju ovih područja su dijametralno suprotni, a čini se da u većem dijelu Crne Gore ne postoji ni u najmanjoj mjeri svijest o tome.

Očekujem da se u narednoj fazi izrade ovog strateški važnog planskog dokumenta i pozicija opštine Plužine makar u izvesnoj mjeri bolje prepozna.

34. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE GLAVNOG GRADA PODGORICE

Na osnovu uvida u korigovani Koncept prostornog plana Crne Gore do 2040. g., od novembra 2022. g., dajem sljedeće Mišljenje:

U odnosu na Koncept predmetnog planskog dokumenta iz maja ove godine, izvršene su korekcije u smislu struktuiranja dokumenta u skladu sa odredbama Pravilnika o metodologiji izrade planskog dokumenta i bližem načinu organizacije prethodnog učešća javnosti („Službeni list Crne Gore“, br. 088/17 od 26.12.2017.).

Primjedba data na Koncept iz maja 2022. godine, odnosila se na predložene scenarije razvoja za koje, u korigovanom dokumentu, nije došlo do suštinske promjene.

Članom 4 Pravilnika, propisano je, između ostalog, sljedeće:

....„Koncept planskog dokumenta obuhvata izradu više varijantnih rješenja (scenarija) budućeg razvoja.

U saradnji sa zainteresovanim stranama kroz proces prethodnog učešća javnosti i korišćenjem mehanizama strateške procjene uticaja na životnu sredinu vrši se izbor najpovoljnijeg varijantnog rješenja”...

Naime, stiče se utisak da je od predložena tri scenarija, prihvatljiv samo jedan - „Scenario održivog razvoja“, što se može generalno zaključiti i iz ocjena po sektorima datim u tabeli 9.4. „Vrijednovanje scenarija razvoja“.

U daljem radu, scenario „Nastavak trenda“ treba dopuniti, na način da se na osnovu analize uzroka koji su doveli do negativnih posljedica prilikom sprovođenja važeće planske dokumentacije

i zakonske regulative, prepoznaju dobre i loše strane, dobre zadrže a za loše predlože mjere za njihovo suzbijanje.

Grafičke priloge je potrebno doraditi na način da budu „čitljiviji“ i „lakši“ za korišćenje.

Imajući u vidu relativno kratak rok u kojem je izvršena korekcija, **predlažem da se Koncept Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine, prihvati** uz očekivanje da će predlozi i sugestije, dobijene od strane stručne i laičke javnosti kao i relevantnih institucija u postupku prethodnog učešća javnosti, biti dodatna osnova za izradu Nacrta plana.

35. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA
OPŠTINE ROŽAJE**

Obavještavam Vas da je moj zaključak na korigovani Koncept Prostornog plana Crne Gore POZITIVAN i da nemam primjedbi na isti.

36. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA
OPŠTINE ŠAVNIK**

Na Koncept Prostornog plana Crne Gore za planski period do 2040. godine, nema dodatnih primjedbi i može se uputiti na dalju proceduru.

37. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE
OPŠTINE TIVAT**

ANALIZA – OPŠTE:

- Izvršen veliki broj opsežnih baznih studija,
- Analizirane i implementirane preuzete međunarodne obaveze koje treba poštovati u daljem razvoju Crne Gore,
- Definisana jasna planska vizija i ista implementirana u planski koncept,
- Definisana jasna sektorska planska rešenja,
- U planiranim razvojnim procesima akcenat je stavljen na infrastrukturno unapređenje u svim segmentima. Činjenično stanje je da je na prostoru čitave Crne Gore kompletna infrastruktura na niskom stepenu razvijenosti. Negde je to više izraženo, negde manje, ali gotovo nigde nije u potpunosti postignuta komunalna i infrastrukturna opremljenost u skladu sa savremenim potrebama. Planom je poseban akcenat stavljen na razvoj putne mreže.

ZAKLJUČAK

Na osnovu uvida i analize dostavljenog korigovanog koncepta Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine mišljenja sam da se isti **može prihvatiti** i da se **može pristupiti daljoj razradi**.

38. **MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNIKA
OPŠTINE TUZI I OPŠTINE ULCINJ**

Pregledom dostavljene dokumentacije **za Opštinu Tuzi – Korigovanog koncepta Prostornog plana Crne Gore do 2040. godine**, a u smislu ubrzavanja postupka izrade istog, predlažem da predmetni korigovani koncept plana **prihvati**.

U Konceptu plana **za Opštinu Ulcinj**:

1. U grafičkom prilogu "**Koncept plana - saobraćajni sistem**":

- Umjesto planirane saobraćajnice Velika plaža – Ada – rijeka Bojana kao Regionalni put, istu treba planirati kao Magistralni put sa graničnim prelazom na rijeku Bojanu i
- Planirati zaobilaznicu oko Ulcinja koja će povezati magistralni put Velika plaža – Ada, Ulcinj – Krute Vladimirske i Ulcinj – Bar. Predlog zaobilaznice je dat na *skici 1*.

Napomena: gore navedene primjedbe - saobraćajnice Konceptom ID PUP-a Ulcinja (obrađivač plana Ksenija Vukmanović, dipl.ing.arh.), su na navedeni način planirane. Poželjno je da obrađivači PPCG i ID PUP-a Ulcinja, koordiniraju na izradi Nacrta ovih planova.

2. Planirati kanal koji će povezivati Rijeku Bojanu sa kanalom Port-Milena.

Predlažem da radni tim, Koncept Prostornog plana Crne Gore do 2040.godine, koriguje isti u skladu sa gore navedenim primjedbama i sugestijama.

Pregledom dostavljene dokumentacije – **Korigovanog koncepta Prostornog plana Crne Gore do 2040.godine**, konstatovao sam da nedostaje mišljenje obrađivača plana na primjedbe člana Savjeta za Opštinu Ulcinj, pa predlažem da obrađivač plana, razmotri date primjedbe u nastavku izrade plana, a u smislu ubrzavanja postupka izrade plana, predlažem da predmetni korigovani Koncept plana **prihvati**.

39. MIŠLJENJE NA KONCEPT PROSTORNOG PLANA CRNE GORE PREDSTAVNICE OPŠTINE ŽABLJAK

U vezi Vaših odgovora koje ste nam dostavili a odnose se na Koncept Prostornog plana Crne Gore -predstavnik Opštine Žabljak, obavještavam Vas da smo razmotrili Vaše odgovore i da na većinu od njih imamo primjedbe jer su za nas neprihvatljivi.

Ovo prije svega se odnosi na poglavlje "**Demografske karakteristike**" gdje je definisana mreža naselja. Žabljak je tretiran kao centar opštinskog značaja a nije prihvaćena naša sugestija da Žabljak bude tretiran kao državni centar posebnog značaja, tj. **ekološka prijestonica Crne Gore**. Vaš odgovor je bio da se prijedlog može razmotriti sa nadležnim institucijama. Naravno saglasni smo da se prijedlog razmotri sa nadležnim institucijama i da se od istih zatraži mišljenje, kako bi se naš predlog ugradio u koncept plana.

U poglavlju "**Zaštita predjela**" nije prihvaćena naša sugestija da se područje Sinjajevine proglasi **regionalnim parkom prirode** u cilju zaštite prostora i valorizacije isključivo poljoprivrednih i turističkih kapaciteta (seoskog odnosno planinskog turizma) i na ovaj način isključi mogućnost izgradnje bilo kakvih vojnih poligona i drugih vojnih objekata, kao i izvođenje vojnih aktivnosti. Vaš odgovor je bio da se prijedlog može razmotriti sa nadležnom Agencijom za zaštitu životne sredine. Pa, ako može, onda zašto se ne razmotri i ne zatraži mišljenje od Agencije za zaštitu životne sredine, i ne samo od nje nego i od drugih organa Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma? Ova Mišljenja treba da pribavi obrađivač plana.

Takođe, u poglavlju "**Saobraćaj**" ostajemo pri predlogu da se predvidi izgradnja aerodroma na Žabljaku, s obzirom da je i Prostorno urbanističkim planom opštine Žabljak, predviđena njegova izgradnja, a takođe i Prostornim planom posebne namjene za durmitorsko područje.

ZAKLJUČAK:

Nakon uvida u dostavljenu dokumentaciju koju čine:

1. Analiza postojećeg stanja, organizacije i uređenja i korišćenja prostora – faza I (tekstualni i grafički dio),
2. Ocjena realizacije u odnosu na postavljene ciljeve u PPCG 2008-2020.g. – faza I,
3. Koncept plana - faza II (tekstualni i grafički dio),
4. Odgovori Obradivača na mišljenje Savjeta za reviziju Prostornog plana Crne Gore, **konstatuje se da su članovi Savjeta u svojim izvještajima naglasili da je obrađivač otklonio veliki broj primjedbi, sugestija, komentara i predloga i unaprijedio Koncept plana. U daljem procesu izrade Prostornog plana Crne Gore predstoje aktivnosti na usvajanju osnovnog Koncepta plana.**

Savjet za reviziju planskog dokumenta daje pozitivno mišljenje na Koncept plana i predlaže Ministarstvu da se korekcije u skladu sa primjedbama i sugestijama iz ovog izvještaja, izvrše u fazi izrade Nacrta plana.

Savjet za reviziju Prostornog plana Crne Gore

1. prof. dr Svetislav G. Popović, dipl.ing.arh., predsjednik, s.r.
2. prof. dr. sc. Nenad Lipovac, dipl.ing.arh, član, s.r.
3. prof. dr Svetlana K. Perović, dipl.ing.arh., član, s.r.
4. prof. dr Miodrag Vujošević, dipl.ecc, član, s.r.
5. Stevo Davidović, dipl.ecc, član, s.r.

6. prof. dr Vladan Radulović, dipl.ing.el., član, s.r.
7. prof. dr Budimir Lutovac, dipl.ing.el., član, s.r.
8. vanr.prof.dr Nevena Vasiljević, dipl.ing.šumarstva, član, s.r.
9. doc. dr Miloje Šundić, dipl. biolog, član, s.r.
10. dr Dragiša Dabić, dipl.inž.arh., član, s.r.
11. dr Natalija Čađenović, dipl.biolog, član, s.r.
12. doc.dr Dragan Borota,dipl.ing.šumarstva, član, s.r.
13. mr Mladen Zagarčanin, dipl.arheolog, član, s.r.
14. Ljudevit Boričić, dipl.ing.građ., član, s.r.
15. Svjetlana Lalić, dipl.ing.građ., član, s.r.
16. Vesna D. Vujačić, dipl.ing.geologije, član, s.r.
17. Branka Gogić, dipl.pr.planer, član, s.r.
18. Gorica Zonjić, dipl.pravnik , član, s.r.
19. Suzana Crnovršanin, dipl.ing.arh., član, s.r.
20. Mihailo Kapisoda, dipl.pravnik, član, s.r.
21. Miloš Raičević, dipl.ing.građ., član, s.r.
22. Aleksandra Bošković, dipl.ing.arh., član, s.r.
23. Snežana Kujović, dipl.inž.maš., član, s.r.
24. Vasilije R. Otašević, dipl.ing.arh., član, s.r.
25. Havaja Prelvukaj, dipl. pravnik, član, s.r.
26. Ranko Kovačević, dipl.ing.arh., član, s.r.
27. Ljiljana Rakočević, dipl.ing.građ., član, s.r.
28. Dušanka Petrović, dipl.inž.građ., član, s.r.
29. Sonja Simeunović Vuković, dipl.ing.arh., član, s.r.
30. Mladen Vujović, dipl.ing.arh., član, s.r.

31. Harun Redžić dipl.ing.građ., član, s.r.
32. Mira Čolović, dipl.ing.građ., član, s.r.
33. Snežana Vujović, dipl.ing.arh., član, s.r.
34. Tamara Vučević, dipl. ing. arh., član, s.r.
35. Nezerija Kurtagić, dipl.ing.građ., član, s.r.
36. Jagoš Tomić, dipl.ing.geod., član, s.r.
37. Jasmina Konjević, dipl.ing.arh., član, s.r.
38. Mehmet Tafica, dipl.ing.građ., član, s.r.
39. Sava Zeković, dipl.ing.građ., član, s.r.